

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Претпоставка невиности окривљеног
у кривичном поступку

(мастер рад)

Ментор:

Доцент др Иван Илић

Кандидат:

Драгана Миловановић

Број индекса: М008/18-О

Ниш, 2019.

УВОД.....	1
I ПОЈАМ ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ.....	2
II САДРЖИНА ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ	3
2.1. Поступање без предрасуда и предубеђења о кривици окривљеног	4
2.2. Терет доказивања је на тужиоцу.....	5
2.3. У случају сумње у постојање одлучних чињеница,.....	6
исте иду у корист окривљеног	6
III ПРАВНА ПРИРОДА ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ.....	7
3.1. Претпоставка невиности као основно начело кривичног поступка	7
3.2. Претпоставка невиности као право окривљеног.....	8
3.3. Претпоставка невиности као правна презумпција.....	8
V ДОПРИНОС ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА.....	12
ТУМАЧЕЊУ ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ.....	12
5.1. Пракса Европског суда за људска права	13
5.1.1. <i>Објављивање личних података у штампи као вид потенцијалне повреде претпоставке невиности</i>	13
5.1.2. <i>Вођење другог поступка ради утврђивања одговорности уколико није утврђена кривична одговорност као вид потенцијалне повреде претпоставке невиности</i>	19
5.1.3. <i>Кршење претпоставке невиности услед формулација у судским одлукама</i> .	25
VI ПОЗИТИВНО ПРАВО РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	31
6.1. <i>Законик о кривичном поступку</i>	32
6.2. <i>Кривични законик</i>	32
6.3. <i>Закон о јавном информисању и медијима</i>	34
6.4. <i>Закон о облигационим односима</i>	35
6.5. <i>Закон о спречавању насиља у породици</i>	36
VII ПРЕТПОСТАВКА НЕВИНОСТИ И СЛОБОДА ШТАМПЕ	37
7.1. Правни оквир	38
7.2. Објављивање фотографија или видео записа окривљеног.....	39
у кривичном поступку	39
VIII ПРЕТПОСТАВКА НЕВИНОСТИ У УПОРЕДНОМ ПРАВУ	40
8.1. Енглеска	40
8.2. Немачка	43
8.3. Француска	44
ЗАКЉУЧАК.....	45
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ.....	50
ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ.....	51
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ	54
SUMMARY AND KEY WORDS.....	56
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА.....	58

УВОД

Једна од најважнијих уставних и међународноправних гаранција окривљеног јесте управо претпоставка невиности. Наиме, реч је о процесном механизму којим се окривљени ослобађа терета да доказује своју кривицу. Аналогно томе се терет доказивања кривице окривљеног пребацује на супротну страну односно на тужиоца.

У овом раду ће бити речи о појму и садржини претпоставке невиности, којом приликом ће се на детаљнији начин образложити који све елементи чине претпоставку невиности, те ће се указати на чињеницу да иако је регулисана различитим актима, оно што је заједничко свим дефиницијама јесте управо максима да ће се свако сматрати невиним, док се пред судом не докаже његова кривица. Такође, једно од специфичнијих питања јесте правна природа претпоставке невиности, из разлога што различити теоретичари на другачији начин посматрају њену правну природу.

Осим регулисања на националном нивоу, претпоставка невиности је регулисана бројним међународним документима. Наиме, она је први пут регулисана управо Декларацијом о правима човека и грађанина из 1789. године, а убрзо након тога постала је незаоставна у касније донетим међународним документима.

У овом раду ће такође бити речи о пракси Европског суда за људска права. Европски суд не само да је утврдио одређене критеријуме претпоставке невиности, већ је у знатној мери допринео да се иста мора поштовати у свакој фази кривичног поступка, те да се мора водити рачуна о формулацији која се користи како приликом слободног изражавања, при чему је то право предвиђено чланом 10. Европске конвенције, тако и приликом доношења судских одлука. Свако одступање од понашања које је прописано како националним, тако и бројним међународним документима, доводи до грубе повреде претпоставке невиности, што се мора санкционисати.

Једно од најинтересантнијих питања везаних за ову тему јесте однос између поштовања претпоставке невиности са једне стране и слободе штампе са друге стране, односно медија да обавештавају јавност о кривичним поступцима који су у току. Наиме, намеће се питање да ли се у случају оглашавања медија и преношења актуелних информација вређа право окривљеног да се сматра невиним до правноснажног окончања поступка, те да ли такво поступање утиче на непристрасност судства.

На крају самог рада, бавићемо се и домаћом регулативом и упоредно-правним приказом, како би на тај начин указали на сличности и разлике између права Републике Србије и права других земаља, односно на који начин се регулише претпоставка

невиности у другим земљама. У складу са тим, биће предочене сличности између регулисања, као и предности и недостаци приликом регулисања претпоставке невиности у другим земљама, у односу на домаћу регулативу.

I ПОЈАМ ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ

Лице против кога постоји одређени степен извесности који указује на то да је извршило неко кривично дело мора се суочити са друштвеном реакцијом и то у виду покретања судског поступка ради одлучивања о његовој кривици. Покретање кривичног поступка изискује задирање у основна људска права и слободе окривљеног. Неопходно је да се приликом вођења кривичног поступка води рачуна о балансу два међусобно супротстављена права. С једне стране је право државе на кажњавање лица које је извршило одређено кривично дело које му се ставља на терет, док с друге стране постоји захтев да се поштују основна права човека. Можемо рећи да је као последица ових супротстављених захтева настала претпоставка невиности.

Претпоставка невиности је настала услед развитка друштвене цивилизације и везује се за постојање правне државе, а први пут је дефинисана у Декларацији о правима човека и грађанина.¹ Међутим, сврха претпоставке невиности се променила од како се са инквизиторског кривичног поступка прешло на мешовити кривични поступак. У инквизиторском кривичном поступку је важила претпоставка кривице окривљеног, а не претпоставка невиности, што значи да се лице сматрало кривим пре правноснажног окончања поступка, а уколико је окривљени сматрао да није крив за кривично дело које му се ставља на терет, био је дужан да то сам и докаже. Данас, у мешовитом типу кривичног поступка где важи претпоставка невиности, основна сврха је да се ограничи држава приликом постављања граница одбрани окривљеног.

Примарни разлог настанка и развитка претпоставке невиности свакако јесте одбрана лица од погрешне осуде, јер се сматра да се услед осуде и кажњавања невиног лица може јавити већа штета него кад лице које је криво за извршење кривичног дела избегне одговорност, а на овај начин се смањује вероватноћа и могућа ”цена” грешака доношења погрешне осуде у кривичном поступку.² Ово се такође назива и принципом 10:1 - већа је штета да једно невино лице буде осуђено, него да десет кривих лица буде ослобођено.

---

¹ Бугарски, Т. (2017) Претпоставка невиности (садржина, обим и и дејство у кривичном поступку), Анали правног факултета у Новом Саду, стр. 53.

² Campbell, L. (2013) Criminal Labels, the European Convention on Human Rights and the Presumption of Innocence, The Modern Law Review, бр. 4, 683.

Претпоставка невиности представља једну од основних гаранција кад је у питању положај окривљеног у кривичном поступку, те представља саставни елемент права на правично суђење. Као таква, она је предвиђена не само домаћим, већ и многобројним међународним документима.

Претпоставка невиности је, пре свега, Уставом загарантовано право, те у складу са тим, чланом 34. став 3. Устава Републике Србије је предвиђено да ће се свако сматрати невиним за кривично дело које му се ставља на терет, док се правноснажном одлуком суда не докаже кривица окривљеног.³

Осим регулисања Уставом, чланом 3. ставом 1. Законика о кривичном поступку предвиђена је претпоставка невиности, на тај начин што је прописано да се свако има сматрати невиним док се кривица окривљеног не утврди правноснажном судском одлуком.⁴

II САДРЖИНА ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ

Анализирајући детаљно појам претпоставке невиности, можемо уочити постојање одређених елемената, те да је циљ да се оптужени не оглашавају кривим, пре него што суд након спроведеног кривичног поступка, на основу закона не утврди његову кривицу. Интенција је да се ограничења основних права човека сведу на најмању могућу меру, у време кад још није утврђена кривица окривљеног.⁵ Такође, обавеза поштовања претпоставке невиности не односи се само на суд, већ на све државне органе, грађане, као и медије приликом извештавања јавности о кривичним поступцима који су у току, о чему ће бити више речи касније у овом раду.

Из појмовног одређивања претпоставке невиности, произишла је и садржина, која је између осталог установљена праксом Европског суда за људска права, те се може уочити да претпоставка невиности инволвира:

1. поступање без предрасуда и предубеђења о кривици окривљеног;
2. терет доказивања је на тужиоцу и
3. у случају сумње у постојање одлучних чињеница, исте иду у корист окривљеног.⁶

---

³ Устав Републике Србије ("Сл. гласник РС" бр. 98/2006);

⁴ Законик о кривичном поступку ("Сл. гласник РС" бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014).

⁵ Илић, И. (2012) Претпоставка невиности окривљеног и право на јавно информисање, Анали Правног факултета у Нишу, бр. 61.

⁶ Илић, И. (2012) Претпоставка невиности окривљеног и право на јавно информисање, Анали Правног факултета у Нишу, бр. 61, стр 574-576.

2.1. Поступање без предрасуда и предубеђења о кривници окривљеног

Како би претпоставка невиности окривљеног била у потпуности испоштована, неопходно је да поступање, у току читавог кривичног поступка који је у току, буде без предрасуда и предубеђења да је окривљени извршио кривично дело које му се ставља на терет. Једино у случају кад је суд у потпуности непристрасан приликом свог поступања, можемо рећи да пресуда може бити донета у складу са законом.⁷ У супротном, кад би суд у току трајања поступка већ био мишљења да је окривљени крив за кривично дело која му се стављају на терет, поступање ради доношења одлуке да ли је лице криво или не, било би илузорно, те само доношење пресуде не би било ваљано.

Из наведених разлога, претпоставка невиности је повређена уколико кривица окривљеног није доказана, а одлука суда одражава став да је крив, као и уколико се у образложењу ослобађајуће пресуде имплицира кривица окривљеног. Овакав став је заузео и Европски суд за људска права који је истакао да је претпоставка невиности повређена уколико суд приликом образлагања пресуде користи термине који указују на то да је лице криво за одређено кривично дело, а пресудом се ослобађа одговорности.⁸ Такође, став је Европског суда за људска права да до повреде претпоставке невиности долази и уколико се приликом образлагања пресуде националног суда, макар имплицира кривица окривљеног.⁹

Суд мора водити рачуна о формулацијама које користи како у току трајања кривичног поступка, тако и приликом образлагања своје пресуде. Ово посебно из разлога што чињеница да је суд неко лице огласио "кривим" пре правноснажног окончања кривичног поступка, иако се кривица докаже и лице се пресудом огласи кривим, не ослобађа суд одговорности. Напротив, овакво поступање суда свакако доводи до повреде претпоставке невиности, при чему је овај став пре свега потврђен у првој пресуди коју је Европски суд донео против Србије,¹⁰ а поводом претпоставке

---

⁷ У складу са праксом Европског суда за људска права, разликујемо субјективни и објективни критеријум непристрасности суда. Наиме, субјективни тест се односи на лична уверења и понашање судије, како би се утврдило да ли је судија непристрасан у односу на странке и да ли без предрасуда приступа сваком појединачном случају, како је Европски суд то исказао у пресуди *Kurđianou v Сyprus*, app. no. 73797/01, пар. 118. С друге стране, Европски суд је у пресуди *Morice v France*, app. no. 29369/10, пар. 73 и 89 заузео став да се према објективном тесту утврђује да ли постоји сумња да одређеном судији или телу које одлучује, независно од личног понашања једног судије, недостаје непристрасност, што ће се односити и на целокупно поступајуће веће, уколико се у његовом саставу налази судија чија се непристрасност може довести у питање.

⁸ *Minelli v Switzerland*, app. no. 8660/79, пар. 37.

⁹ *Lamanna v Austria*, app. no. 28923/95, пар. 38.

¹⁰ *Matijasevic v Serbia*, app. no. 23037/04, пар. 45.

невиности, о чему ће уследити детаљније образложење у овом раду приликом указивања на праксу Европског суда за људска права.

2.2. Терет доказивања је на тужиоцу

Опште је познато да је терет доказивања кривице окривљеног на тужиоцу. Овакав закључак се неминовно изводи из Законика о кривичном поступку. Наиме, чланом 15. ставом 2. наведеног Законика предвиђено је да је терет доказивања оптужбе на тужиоцу, док је ставом 3. наведеног члана одређено да суд изводи доказе на предлог странака.

Од окривљеног се не очекује да доказује своју невиност, нити му се може замерати што у том погледу не показује довољну ревност,¹¹ а све то имајући у виду законске одредбе које прописују да окривљени има право да се брани ћутањем. Иако начелно окривљени није дужан ништа да доказује, изузетак од тог правила се појављује код кривичног дела изношење личних и породичних прилика, с обзиром да је одредбом члана 172. став 5. Кривичног законика одређена обавеза окривљеног да доказује неке чињенице и то на индиректан начин, односно он може доказивати истинитост својих тврдњи, јер ако истинитост окривљеникових тврдњи остане под сумњом, донеће се одлука на штету окривљеног.¹²

Такође, чланом 350. став 1. Законика о кривичном поступку је предвиђено право окривљеног да сам или преко свог браниоца може прикупљати доказе и материјале у корист своје одбране, како би доказао своју невиност. Осим наведеног, с обзиром на то да важи презумпција честитости, на окривљеном је терет доказивања истинитости изнетих или пренетих информација.¹³

Свакако да је један од опште прихваћених изузетака, кад је терет доказивања на окривљеном, доказивање неурачунљивости.¹⁴ Наиме, како би се доказала неурачунљивост окривљеног у току трајања кривичног поступка, неопходно је да орган поступка одреди психијатријско вештачење окривљеног,¹⁵ при чему овакав захтев може

---

¹¹ Димитријевић-Пауновић, В, М. (1997), Људска права, Београдски центар за људска права, Београд, стр. 273.

¹² Кнежевић, С.(2004): Примена правила "in dubio pro geo" у кривичном поступку, Правни живот, бр. 9, стр. 738.

¹³ Ђурђић, В. (2007), Значење и обим примене претпоставке невиности у кривичном поступку, Билтен судске праксе Округног суда у Нишу, бр. 25, Београд, стр 14.

¹⁴ Бркић, С. (2012) Терет доказивања у кривичном и парничном поступку, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1/2012, стр. 322.

¹⁵ Законик о кривичном поступку ("Сл. гласник РС" бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014) члан 131.

да истакне и окривљени сам или уз помоћ свог браниоца. Неопходно је напоменути да је Европски суд за људска права, у случајевима пребацивања терета доказива са тужиоца на окривљеног, заузео став да је на тај начин повређена претпоставка невиности.¹⁶

2.3. У случају сумње у постојање одлучних чињеница, исте иду у корист окривљеног

Трећи елемент садржине претпоставке невиности односи се управо на примену правила *in dubio pro reo*, који представља једно од основних начела кривичног поступка. Ово начело је у нашој земљи прво настало у судској пракси, а први пут је било прописано Законом о кривичном поступку из 2006. године. *In dubio pro reo* заправо значи да у случају сумње треба пресудити у корист окривљеног. Односно, реч је о томе да суд приликом решавања кривичног поступка који је у току, мора донети ослобађајућу пресуду, не само кад није доказано да је окривљени крив за дело које му се ставља на терет, већ и кад остане сумња у његову кривицу. Овакав став налази потпору у члану 16. став. 5. Законика о кривичном поступку, којим је прописано да *"сумњу у погледу чињеница од којих зависи вођење кривичног поступка, постојање обележја кривичног дела или примена неке друге одредбе кривичног закона, суд ће у пресуди, или решењу које одговара пресуди, решити у корист окривљеног."*

Неопходно је напоменути и да одредбе члана 272. став 2. и 3. Законика о кривичном поступку, које се односе на већање и гласање, на извесан начин регулишу примену начела *in dubio pro reo*, јер у случају да се при гласању не може постићи већина, одлука се доноси у корист окривљеног. Ово начело се односи како на чињенице које иду у корист окривљеног, тако и на чињенице које му иду на штету, односно, ако постоји сумња у погледу неке чињенице која иде у корист окривљеног, узеће се да она постоји, а с друге стране, ако постоји сумња у погледу неке чињенице која иде на његову штету, узеће се да она не постоји. Сврха примене начела *in dubio pro reo* свакако представља једну од повластица окривљеног, која доприноси да се у случају сумње поступа у његову корист, а све ради остварења циља "да нико невин не буде осуђен".¹⁷

---

¹⁶ John Murray v the United Kingdom, app. no. 18731/91, пар. 41.

¹⁷ Јанковић, С. (2016) Начело "*In dubio pro reo*" у судској пракси, билтен број 8/2016, стр. 18,19, ISSN 2217-3609.

III ПРАВНА ПРИРОДА ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ

Кад је у питању правна природа претпоставке невиности, мишљења су опречна. Заправо, реч је о томе да постоје бројна схватања поводом овог питања која се у потпуности размимоилазе. Међу њима, најзначајнија су да претпоставка невиности представља основно начело кривичног поступка, затим да представља право окривљеног, а издваја се и мишљење да је претпоставка невиности заправо правна презумпција.

3.1. Претпоставка невиности као основно начело кривичног поступка

Као прво се свакако издваја схватање да претпоставка невиности спада у ред начела кривичног поступка, односно да представља основно начело, јер регулише положај окривљеног у кривичном поступку. Наиме, основна начела кривичног поступка представљају процесна правила о највишим процесним појмовима и институтима, одређују карактер кривичног поступка и пружају смернице у тумачењу и примени одредаба Законика о кривичном поступку. Начела *favor defensionis* (предност одбране) представљају скуп погодности на страни окривљеног, те је њихов циљ да се побољша његов положај. Ова начела настала су због тежње да се изједначи положај окривљеног и тужиоца у току кривичног поступка.¹⁸ У ред ових начела убраја се претпоставка невиности, из разлога јер она представља правну претпоставку, која несумњиво олакшава положај окривљеног.

Овакво мишљење се може оправдати из два разлога. Као прво, домаћом и међународном регулативом предвиђена је претпоставка невиности, као и обавеза њеног поштовања од стране државних и других органа и организација, средстава јавног информисања, удружења, јавних личности и грађана. У случају непоштовања претпоставке невиности, долази до одређеног санкционисања, те је на овај начин обезбеђена већа процесна равноправност окривљеног са тужиоцем.

Као друго, претпоставка невиности се може сматрати основним правним начелом и из разлога што произилази из самог Законика о кривичном поступку. Такође представља и основни захтев, јер се мора поштовати у току читавог кривичног поступка, како првостепеног, тако и у поступку по правним лековима. На тај начин се

---

¹⁸ Врховни касациони суд, Основна начела кривичног поступа (са посебним освртом на новине), стр. 1, 6.

указује органима кривичног поступка да са посебном пажњом примењују мере којима се задире у сферу права и слободе личности.¹⁹

Повреда неког кривичнопроцесног начела се санкционише као апсолутна и релативна битна повреда одредаба кривичног поступка. Апсолутно битне повреде одредаба кривичног поступка су оне које су таквог значаја да утичу на тачност пресуде у сваком конкретном кривичном поступку у коме су учињене. Релативно битне повреде одредаба кривичног поступка постоје ако суд у току поступка није применио или је неправилно применио неку одредбу закона, а то је било, или је могло бити, од утицаја на доношење законите и правилне пресуде. Такође, законско прописивање одређених изузетака од појединих принципа не представља њихово нарушавање, већ је то вид делимичног престанка важења неког принципа, због настајања одређених животних ситуација.

3.2. Претпоставка невиности као право окривљеног

Бројна су мишљења да претпоставка невиности представља једно од права окривљеног, из разлога што свако лице коме се оптужбом ставља на терет да је извршило неко кривично дело, има право да се сматра невиним, док се на основу закона не докаже његова кривица.

Међутим, ово право се разликује од других права окривљеног, из разлога што одрицање од овог права не производи никакво правно дејство. Чак и у случају да окривљени нпр. призна извршење кривичног дела, претпоставка невиности делује мимо његове воље,²⁰ управо из разлога што је суд у обавези да поштује претпоставку невиности у току читавог поступка, као и приликом формулисања својих одлука.

3.3. Претпоставка невиности као правна презумпција

Још једно од мишљења које се издваја јесте да претпоставка невиности има карактер правне претпоставке односно презумпције. Правне претпоставке или презумпције јесу чињенице за које право узима да постоје, без потребе да се то и доказује. Презумпције се деле на обориве и необориве. Теоретичари који сматрају да је претпоставка невиности правна презумпција, сматрају да је оборива правна презумпција. Код оборивих презумпција, право допушта да се, иако постоји основ, докаже супротно претпоставци коју је поставио.

---

¹⁹ Лазин, Ђ. (1981) Садржина и правна природа претпоставке невиности, *Анали* бр. 5-6, стр. 324.

²⁰ Јекић-Данић, З. Р. (2004) *Кривично процесно право*, Београд, стр. 123.

Правне претпоставке садрже вероватноћу да су одређене чињенице, у сваком појединачном случају, истините. Већина аутора претпоставку невиности сврстава у ред оборивих правних претпоставки, чији је циљ да се одреди ко сноси терет доказивања.²¹ Терет доказивања је на оном лицу које тврди да чињеница садржана у презумпцији није тачна.

Међутим, упркос бројним мишљењима да претпоставка невиности представља правну презумпцију, на другој страни су се издвојила мишљења која исказују да се претпоставка невиности не може сматрати правном презумпцијом, већ само правном гаранцијом. Овакво мишљење се оправдава из разлога што се код правних презумпција тврдње углавном поклапају са стварним стањем ствари, што није случај са претпоставком невиности.²²

Претпоставка невиности се не оповргава изрицањем осуђујуће пресуде, нити се потврђује изрицањем ослобађајуће пресуде.²³ Уколико постоје основи сумње, основана сумња или оправдана сумња да је неко лице извршило кривично дело које му се ставља на терет - окривљени се и даље има сматрати невиним. Претпоставка невиности престаје да важи након што је правноснажном осуђујућом пресудом утврђено да је окривљени извршио кривично дело које му се оптужбом ставља на терет.

IV МЕЂУНАРОДНА РЕГУЛАТИВА ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ

Претпоставка невиности је први пут била предвиђена Декларацијом о правима човека и грађанина из 1789. године и од тада представља део касније донетих и усвојених међународних докумената. Након њеног свеобухватног прихватања, она је данас саставни и незаобилазни елемент најзначајнијих међународних докумената, у делу којима се регулишу основна права човека. Основни начин за очување и унапређење узajамног поверења између држава јесте јачање процедуралних гаранција окривљеног.

Чланом 11. Опште декларације о људским правима предвиђено је да *"свако ко је оптужен за кривично дело има право да се сматра невиним док се на основу закона кривица не докаже на јавном претресу на којем је имао сва јемства потребна за своју*

---

²¹ Лукић, Р. (1976) Теорија државе и права, стр. 188.

²² Водинелић, В. О правној природи презумпције невиности, Зборник Правног факултета у Сплиту, бр. 6/1968, стр. 135.

²³ Бељански С. (2001) Међународни правни стандарди о кривичном поступку, Београд, стр. 61. и 63.

одбрану.”²⁴ У складу са оваквим одређењем, државе потписнице су предвиделе и националним законима претпоставку невиности која се мора поштовати док се кривични поступак не оконча, те да у току читавог поступка окривљени мора имати на располагању сва права која му припадају.

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода представља основни вид заштите окривљеног у кривичном поступку. Претпоставка невиности је регулисана одредбом Конвенције која се односи на правично суђење, те се може закључити да на тај начин представља интегрални део права на правично суђење. У складу са наведеним, чланом 6. ставом 2. Конвенције је прописано да се свако ко је оптужен за кривично дело мора сматрати невиним све док се његова кривица не докаже на основу закона.²⁵

Претпоставка невиности предвиђена је и чланом 14. ставом 2. Међународног пакта о грађанским и политичким правима који предвиђа да свакоко је оптужен за кривично дело има право да се сматра невиним док се његова кривица не докаже на основу закона.²⁶

Неопходно је напоменути да је овај принцип садржан и у члану 66. Римског статута међународног кривичног суда. Статутом је предвиђено да се нико не може сматрати кривим док се његова кривица не докаже пред Судом у складу са законом и правилима поступка које овај суд примењује. Терет доказивања је на тужиоцу, а да би суд донео пресуду о кривици окривљеног, неопходно је да суд буде чврсто уверен да је окривљени крив за кривично дело које му се ставља на терет и да у том смислу не постоје никакве дилеме нити сумње.²⁷

Европски парламент, Савет и Комисија прогласили су текст Повеље о основним правима Европске Уније 2010. године. Овом Повељом, државе чланице су чланом 48. усвојиле одредбу која се тиче претпоставке невиности и права на одбрану. У складу са наведеним, чланом 48. ставом 1. Повеље одређено је да се свако оптужено лице сматра недужним, све док се његова кривица не докаже у складу са законом, док се став 2. истог члана односи на гаранције права на одбрану и инсистира на праву истог.²⁸ Такође, члан 48. став 1. Повеље о основним правима Европске уније односи се управо

---

²⁴ Општа декларација о људским правима, усвојена и проглашена од стране Генералне скупштине УН Резолуцијом 217 А (III) од 10. децембра 1948. године.

²⁵ Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Рим, 4. новембар 1950. године.

²⁶ Међународни пакт о грађанским и политичким правима, 23. март 1976. године.

²⁷ Закон о потврђивању римског статута међународног кривичног суда (“Сл. лист СРЈ - Међународни уговори” бр. 5/2001), члан 66.

²⁸ Повења о темељним правима Европске уније, (2010/С 83/02).

на то, да се свако лице које је оптужено сматра невиним док се не докаже његова кривица на основу закона.²⁹

Стални представнички комитет је дана 04.11.2015. године одобрио текст Директиве којим се сагласио Европски парламент, о учвршћивању појединих аспеката претпоставке невиности и права на присуство током суђења у кривичном поступку.³⁰ Директива је усвојена 12.02.2016. године и њен пун назив је Директива о јачању одређених видова претпоставке невиности и права на учествовање на главном претресу у кривичном поступку (2016/343).³¹ Примењује се у свим фазама кривичног поступка у односу на окривљеног. Поглавље 2, које се односи управо на претпоставку невиности, обухвата неколико елемената који се тичу обавеза држава да окривљеном обезбеде одређена права. Државе чланице су пре свега дужне да окривљеном обезбеде да се сматра невиним све док се на основу закона не утврди његова кривица. Затим, дужне су да предузимају мере да се окривљени, приликом саопштавања информација медијима, не означава као крив, пре правноснажности пресуде. У складу са овом обавезом, прописан је и члан 4. који се односи на то, да јавност има право да буде информисана о кривичном поступку који је у току, али да органи приликом саопштавања информација морају водити рачуна о својим формулацијама. Државама се намеће још једна обавеза и то да су дужне да предузимају одговарајуће мере како би се обезбедило да се окривљени на суду и у јавности, употребом мера ограничавања слободе кретања, не представља као крив. Последње две обавезе државе односе се на примену правила *in dubio pro reo* и да окривљени има право да се брани ћутањем. Претпоставка невиности садржана је и у другим међународноправним документима из области заштите људских права регионалног карактера и то у Америчкој конвенцији, Америчкој декларацији и Афричкој повељи.

На крају, долазимо до закључка да, иако је претпоставка невиности регулисана бројним међународним документима, сви садрже исте елементе претпоставке невиности и у циљу њеног поштовања, намећу одређене обавезе свим лицима, како државним органима, медијима, тако и јавности. Ниједан од наведених докумената не прихвата претпоставку кривице, чијом применом се заправо полази од претпоставке да је лице коме се одређено кривично дело ставља на терет - криво, те уколико окривљени

---

²⁹ Charter of Fundamental Rights of the European Union (2012/C 326/02).

³⁰ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/11/04-presumption-of-innocence/>

³¹ Directive of the European Parliament and of the Council on the strengthening of certain aspects of the presumption of innocence and of the right to be present at the trial in criminal proceedings, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-63-2015-INIT/en/pdf>.

тврди супротно у обавези је да доказује своју невиност. Такође, оно што је заједнично јесте да је свим наведеним документима прописано да је терет доказивања на тужиоцу, док окривљени не мора да доказује своју невиност, те аналогно томе можемо закључити да окривљени има право да се брани ћутањем и да се такав положај окривљеног не може тумачити као признање кривице за кривично дело које му се ставља на терет.

Државе потписнице наведених докумената у обавези су да национално право уреде сходно наведеним одредбама, те да у случају несагласности између националног и међународног права које је усвојено, предност има међународно право. На овај начин се обезбеђује највећа заштита окривљеног, као и обезбеђење правичног поступка.

V ДОПРИНОС ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА ТУМАЧЕЊУ ПРЕТПОСТАВКЕ НЕВИНОСТИ

Претпоставка невиности окривљеног у кривичном поступку представља саставни елемент права на правично суђење. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода чланом 6. ставом 2. предвиђа да ће се свако ко је оптужен за кривично дело сматрати невиним, док се на основу закона не докаже његова кривица.³² С друге стране, чланом 10. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода предвиђена је слобода поседовања сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мешања јавне власти и без обзира на границе. Наиме, реч је управо о томе да јавност путем медија добија информације о току кривичних поступака, те да се због самих како наслова, тако и текстова у штампи, проналази употреба разних термина који често долазе у сукоб са претпоставком невиности. Пружање информација грађанима путем штампе јесте неопходно, али је потребно одредити начине саопштавања информација, те да само саопштавање мора бити објективно, непристрасно и без прејудицирања кривице.³³

Иако је претпоставка невиности загарантовано право које се подразумева у кривичном поступку, Европски суд за људска права истиче да њено важење није ограничено само на кривични поступак, већ и на судску одлуку донету након обуставе кривичног поступка. Између осталог реч је о поступку који се односи на обавезу надокнаде трошкова поступка. Члан 6. став 2. проширује се на управни поступак, који се одржава након окончања кривичног поступка, без доношења одлуке у којој је лице

³² Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Рим, 4. новембар 1950.

³³ Бајовић, В. (2008). Претпоставка невиности и слобода штампе; electronic version, Анали Правног факултета у Београду, бр. 56.

проглашено кривим. У предмету *Lutz v Germany* Суд је пресудио да се претпоставка невиности може применити и на грађански поступак за накнаду штете, ако се током грађанског поступка утврди да странке јесу одговорне, иако њихова кривица није доказана у складу са законом у кривичном поступку.³⁴

5.1. Пракса Европског суда за људска права

На основу богате праксе Европског суда, могуће је направити одређену структуру у овом раду, а сходно чињеницама пресуда које ће бити детаљније образложене у даљем тексту.

5.1.1. Објављивање личних података у штампи као вид потенцијалне повреде претпоставке невиности

Иако је претпоставка невиности у теорији изузетно значајна, често се дешава да до повреде долази због разних наслова у штампи услед употребе одређених термина попут ”учинилац кривичног дела” и ”криминалац”, као и због постављања фотографија тих лица и видео записа на којима се јасно види њихов лик.

Европски суд за људска права се често бавио питањем односа између члана 6. Конвенције који предвиђа право на правично суђење и претпоставку невиности с једне стране и члана 10. Конвенције с друге стране који предвиђа слободу информисања. Европски суд је заузео став да јавност има право да буде информисана о кривичном поступку који је у току, али на обазрив начин и уз поштовање претпоставке невиности. Осим тога, у пресуди *Worm v Austria* Суд је заузео став да кажњавање новинара који су својим текстовима утицали на исход кривичног поступка, не доводи до кршења члана 10. Конвенције.³⁵ Сличан став Суд је заузео у пресуди *Du Roy and Malaurie v France* где је истакнуто да апсолутна и општа забрана медијима да извештавају о кривичним поступцима који су у току није неопходна, јер би се на тај начин нарушило право штампе да извештавају јавност о актуелним поступцима. Међутим, новинари не смеју прећи границе које су утврђене за добробит ефикасног управљања правосуђем, те се морају поштовати и права оптуженог да се сматра невиним све до правноснажног окончања кривичног поступка.³⁶

С друге стране, уколико се не прави разлика између употребе термина ”окривљени” и ”осумњичени” може доћи до пристрасног суђења и повреде

³⁴ *Lutz v Germany*, app. no. 9912/17, пар. 60.

³⁵ *Worm v Austria*, app. no. 22714/93, пар. 54.

³⁶ *Du Roy and Malaurie v France*, app. no. 34000/96, пар. 34.

претпоставке невиности, што су загарантована права сходно члану 6. Конвенције, како је Суд то утврдио у пресудама *X v the United Kingdom* и *Jaspers v Belgium*.

Први случај Европског суда за људска права против Републике Србије јесте случај Матијашевић, који се односио управо на кршење претпоставке невиности, па самим тим на повреду члана 6. став 2. Конвенције. У поменутом случају радило се заправо о томе да је подносилац представке био ухапшен и задржан у притвору маја месеца 2003. године, а да му је затим Окружни суд у Новом Саду продужио притвор. У образложењу Решења, предметни суд је навео *да је ухапшено лице извршило кривична дела која му се стављају на терет*. Како је након тога био осуђен на осам година затвора, подносилац представке је пре обраћања Европском суду за људска права, искористио сва расположива национална правна средства, а затим се пред Европским судом позвао, између осталог, на кршење члана 6. став 2. Конвенције. Након разматрања свих чињеница случаја, Европски суд за људска права је донео одлуку да је дошло до кршења члана 6. став 2. Конвенције, јер је Окружни суд у Новом Саду у својој одлуци од априла 2004. године прејудуцирао да је подносилац представке крив пре доказивања његове кривице у складу са законом, а да након тога ни Врховни суд Србије није исправио ову "грешку" приликом доношења своје одлуке по жалби окривљеног. Приликом доношења своје одлуке, Европски суд је констатовао да је ирелевантно што је касније, у току кривичног поступка, подносилац представке осуђен на осам година затвора у складу са законом Републике Србије, јер то не мења чињеницу да је и пре правноснажности пресуде он оглашен кривим од стране националних судова.³⁷

Поред многобројних пресуда Европског суда, при чему је број истих из дана у дан све већи и већи, можемо уочити устаљену праксу суда, те указати на одређене пресуде где је Европски суд утврдио да објављивање фотографије окривљеног не може представљати кршење претпоставке невиности.³⁸ Наиме, случај *Y.B. and others v Turkey* је управо један од таквих, где у параграфу 47. пресуде јасно стоји да јавност, сходно члану 10. Конвенције, има право да буде обавештена о кривичним поступцима у току, те да објављивање фотографија у медијима окривљеног у кривичном поступку не може да представља кршење претпоставке невиности. У овом случају је Суд утврдио да је дошло до повреде претпоставке невиности, али не из разлога што су саме фотографије

---

³⁷ Matijasevic v Serbia, app. no. 23037/04, пар. 47-51.

³⁸ Y.B. and others v Turkey, app. no. 48173/99 and 48319/99, пар. 47; News Verlags GmbH & Co.KG v Austria, app. no. 31457/96, пар. 58.

апликаната биле објављене, већ зато што начин на који је саопштено медијима ко су окривљени није био адекватан. На тај начин, окривљени су били лако препознатљиви, те су осим фотографија објављена и њихова имена у новинама. Међутим, разлог који је Суд определио да утврди повреду овог члана је заправо садржај саопштења за штампу који је саставила полиција и који је достављен медијима, који је означио апликанте као "чланове илегалне организације". Такође, према формулацији овог саопштења је утврђено да су ухапшена лица починила више кривичних дела на одређеној територији.³⁹

У пресуди *News Verlags GmbH & Co.KG v Austria*, апликант је у неким насловима и коментарима из чланака о којима је реч, од стране компаније ословљаван речима "починитељ" бомбашких напада, "нациста", "терориста" итд. Суд је истакао да би, у зависности од околности случаја, било добро да се забрани објављивање фотографија окривљених, јер лице које је једино окривљено за извршење неког кривичног дела има легитимни интерес да не буде представљен јавности на тај начин што ће се његова слика повезати са текстом којим се описује противправно поступање. Овакав став је заузео и Врховни суд Аустрије, који је истакао да објављивање фотографија уз чињенице случаја може довести до кршења загарантованих права окривљеног.⁴⁰

У предмету *Paulikas v Lithuania* Суд је утврдио да није дошло до кршења претпоставке невиности подносиоца захтева, иако је његова фотографија објављена у медијима. Слика је објављена уз пропратни текст и велики наслов да је апликант изазвао ужасну саобраћајну незгоду, јер је у алкохолисаном стању управљао моторним возилом. Суд понавља да се поштено суђење и даље може одржати након интензивног негативног публицитета. Суд је констатовао да је медијско извештавање почело одмах након несреће и поклопило се са домаћим судским поступком, те да је језик који се користи у публикацијама био јак и недвосмислен. Подносилац представке је називан "убица деце" и "човек који је изазвао страшну несрећу". Упркос оваквим наводима, а имајући с друге стране у виду чињеницу да је Апелациони суд смањио казну апликанту након уважавања његових навода, те да је јавност имала велики интерес да буде обавештена о овом предмету, Суд је утврдио да није дошло до повреде претпоставке невиности.⁴¹

---

³⁹ *Y.B. and others v Turkey*, app. no. 48173/99 and 48173/99, пар. 47-51.

⁴⁰ *News Verlags GmbH & Co.KG v Austria*, app. no. 31457/96, пар. 21, 58.

⁴¹ *Paulikas v Lithuania*, app. no. 57435/09, пар. 58, 60-63.

Европски суд примећује да је у предмету *Karakaş and Yeşilirmak v Turkey* полиција организовала конференцију за штампу, којом приликом су давали информације о заточеницима часописима и дозвољавали им да све фотографишу. Међутим, иако су захваљујући конференцији за штампу, дневне новине објавиле имена и фотографије двојице апликаната уз пропратни текст да су лишени слободе од стране полиције, није доказано да су полицијски службеници изјавили да су ухапшена лица извршила кривична дела која им се стављају на терет, те из тог разлога није ни повређен члан 6. став 2. Конвенције.⁴²

Посматрајући богату праксу Европског суда, може се јасно уочити да је Суд утврдио да енормна медијска кампања, која се води поводом кривичног поступка који је у току, представља кршење претпоставке невиности подносиоца представке, ако начин на који медији преносе информације може довести до закључка да је особа извршила кривично дело пре доношења судске одлуке о том питању.⁴³ Суд примећује да су у предмету *Butkevicius v Lithuania* оспорене изјаве дали главни тужилац и председник државе путем интервјуа за националну штампу, при чему се Суд слаже са чињеницом да је подносилац представке био важна политичка личност у време наведеног извршења кривичног дела. Међутим, он се не може сложити са аргументом Владе да би ова околност могла оправдати било какву употребу речи које су службеници изабрали у својим интервјуима са новинарима. Осим тога, спорне изјаве су дате само неколико дана након хапшења апликаната. Суд је посебно обратио пажњу на чињеницу да је председник државе укинуо имунитет подносиоца представке како би се против њега могао покренути кривични поступак. Иако су оспорене примедбе службеника биле кратке и иако су донете у одвојеним приликама, по мишљењу Суда, оне су представљале изјаве јавног службеника о кривици апликаната, што је послужило да се охрабри јавност и национални суд да верују да је крив за извршење предметних кривичних дела.⁴⁴

Европски суд за људска права је утврдио да је дошло до повреде претпоставке невиности у пресуди *Dupuis and others v France*. Наиме, у предметној пресуди реч је о томе да је била основана једна антитерористичка јединица која је деловала у оквиру канцеларије француског председника и која је била ангажована за прислушкивање и снимање телефонских разговора у периоду од 1982. године до 1986. године. Током

---

⁴² *Karakaş and Yeşilirmak v Turkey*, app. no. 43925/98, пар. 48, 54-55.

⁴³ *Butkevicius v Lithuania*, app. no. 48297/99, пар. 53.

⁴⁴ *Butkevicius v Lithuania*, app. no. 48297/99, пар. 50.

1992. године дневне новине су објавиле папир који је састављен у председничкој канцеларији, на коме се налазио списак адвоката и новинара који су били обухваћени овом мером, као и списак осталих лица који су били на датој листи. Такође је објављена књига од стране лица, новинара, чији је предмет био управо проблематика овог мониторинга, којом приликом су користили снимке који су били предмет претходно покренуте судске истраге. Након значајне медијске пажње, подносиоци представке су прво на националном нивоу искористили правна средства, позивајући се на чињеницу да су сви подаци који су објављени, прибављени на противправан начин. Међутим, национални судови су заузели став да је новчана казна довољна за ауторе књиге, те да није дошло до повреде других права апликаната, због чега се убрзо након тога поднела представка Европском суду због повреде члана 6. став 2. и члана 10. Конвенције.⁴⁵

Европски суд за људска права констатује да је пре свега неопходно да судство буде непристрасно, како би се поштовало право окривљеног на правично суђење. Ово се посебно односи на новинаре који морају бити суздржани приликом ширења информација који се тичу кривичних поступака који су у току. У супротном, ширењем навода којим се неко лице пре правноснажног окончања поступка означава "кривим" за кривично дело које му се ставља на терет, пробудиће се сумња од стране јавности, те се на тај начин могу повредити права окривљеног која су загарантована чланом 6. Конвенције. Приликом доношења пресуде, да ли постоји или не постоји баланс приликом одашиљања информација путем штампе и других видова информисања од стране новина, с једне стране и права на поштовање претпоставке невиности, с друге стране, Суд узима у обзир првенствено чињеницу да сходно члану 6. став 2. Конвенције сваки појединац има право да се сматра невиним за било које дело које му се ставља на терет, док се на основу закона не докаже његова кривица.⁴⁶

Суд је навео да лица која користе слободу изражавања, укључујући и новинаре, морају сносити одговорност, при чему ће иста зависити од ситуације и средстава који се користе, те ће се приликом доношења одлике у сваком конкретном случају водити рачуна преваходно о томе да ли је значај информисања јавности превазишао такозване дужности и одговорности лица која информације објављују. Суд је у параграфу 48. пресуде *Dupuis and others v France* истакао да је неспорно да су новинари били новчано кажњени, међутим да износ није био правичан, већ да је био прилично низак сходно штети која је била нанета подносиоцима представке. Суд је такође истакао да је велики

---

⁴⁵ Dupuis and others v France, app. no. 1914/02, пар. 4-11.

⁴⁶ Pedersen and Baadsgaard v Denmark, app. no. 49017/99, пар. 78.

пропуст државе што примерци спорне књиге нису били уништени. Како мешање у права подносилаца представке није било неопходно у демократском друштву, дошло је до повреде члана 10. Конвенције. Осим тога, приликом разматрања захтева апликаната у оквиру члана 6. став 2. Конвенције, Суд је констатовао да оглашавање неко лице кривим пре пресуђења, иако лице након окончања поступка буде правноснажно осуђено, доводи до повреде претпоставке невиности. Како је претходно утврђено да су прекорачене границе овлашћења предвиђене чланом 10. Конвенције, те да је аналогно томе поступано и супротно члану 6. став 2. Конвенције, Суд је утврдио да је настала повреда претпоставке невиности.

Још један од веома занимљивих случаја је свакако *Allenet De Ribemont v France*, којом приликом је Суд утврдио повреду члана 6. став 2. Конвенције у усменој изјави коју је дао директор Одељења за кривичне истраге у Паризу током конференције за штампу, јер је том приликом изјавио да је акција успешно завршена и да су сва лица, која су била умешана у овај предмет, ухапшена. Суд је утврдио да је Француска у овом случају била одговорна за повреду претпоставке невиности и наређено јој је да тужиоцу плати одређени новчани износ као накнаду за материјалну и нематеријалну штету коју му је проузроковала спорна изјава.⁴⁷

Међу деликатнијим случајевима овог типа, потребно је свакако издвојити *Krivolapov v Ukraine*, којом приликом се апликант обратио Европском суду наводећи да су јавни званичници огласили њега кривим у штампи, пре правноснажног окончања кривичног поступка, те да су на тај начин утицали на јавно мњење и довели до прејудицирања поступка против њега. Суд је и у овом случају истакао да се, сходно члану 6. став 2. Конвенције, забрањује званичницима да неко лице прогласе кривим пре окончања кривичног поступка, већ да једино могу обавештавати јавност о кривичним истрагама попут пријављивања окривљених, хапшења итд, без откривања идентитета, те да и сам вокабулар мора бити у складу са тим.⁴⁸ У овом случају, Суд је утврдио да изјаве у медијима нису биле дискретне и опрезне, те да су у вези с тим, биле на штету апликанта. Изјаве су указивале управо на то да је апликант крив, пре окончања кривичног поступка, којом приликом је у потпуности откривен његов идентитет јавности, те је означен као убица и фалсификатор. Осим тога, Суд је констатовао да су те изјаве у више наврата биле дистрибуиране у документарном филму, који је креиран уз директну подршку државних власти на високом нивоу и који је садржао изводе из

---

⁴⁷ *Allenet De Ribemont v France*, app. no. 15175/89, пар. 35.

⁴⁸ *Krivolapov v Ukraine*, app. no. 5406/07, пар. 129; *Turyev v Russia*, app. no. 20758/04, пар. 19.

видеа о признању подносиоца пријаве полицији. На овај начин, Суд је утврдио да је јавност сматрала да је апликант крив пре окончања поступка, те да је и сам национални суд постао пристрасан, што је свакако довело до повреде претпоставке невиности.⁴⁹

5.1.2. Вођење другог поступка ради утврђивања одговорности уколико није утврђена кривична одговорност као вид потенцијалне повреде претпоставке невиности

Не постоји аутоматско кршење члана 6. став 2. Конвенције уколико је подносилац представке осуђен за дисциплински прекршај на основу чињеница идентичних онима из претходне кривичне оптужбе које нису довеле до изрицања казне. Према мишљењу Европског суда за људска права, по окончању кривичног поступка, претпоставка невиности захтева, да се лице које је било окривљено, очува од кривичне осуде у било ком другом поступку било које врсте.⁵⁰ У случају окончања кривичног поступка, чињеница да лице није осуђено за кривично дело, неће се испитивати у другим поступцима било које природе.

У предметима који се односе на дисциплински поступак, Европски суд је прихватио да није било аутоматске повреде члана 6. став 2. Конвенције у којем је подносилац представке проглашен кривим за дисциплински прекршај који произилази из истих чињеница као и претходна кривична пријава која није резултирала осуђујућом пресудом. Нагласио је да су дисциплинска тела овлашћена и способна да самостално утврде чињенице предмета које су им предочене и да конститутивни елементи кривичних и дисциплинских прекршаја нису идентични.⁵¹ Суд је констатовао да чак и ослобађање од кривичне одговорности, као такво, не искључује успостављање грађанских или других облика одговорности који произлазе из истих чињеница на основу мање строгог терета доказивања.⁵² Међутим, упркос свему наведеном, Европски суд је неспорно утврдио да у одсуству коначне кривичне пресуде, ако би дисциплинска одлука садржала изјаву којом се подносиоцу представке изриче кривична одговорност за недолично понашање које се против њега терети у дисциплинском поступку, би покренуло питање по члану 6. став 2. Конвенције.⁵³

---

⁴⁹ Krivolapov v Ukraine, app. no. 5406/07, par. 126-132.

⁵⁰ Vanjak v Croatia, app. no. 29889/04, par. 41.

⁵¹ Urat v Turkey, app. no. 53561/09 and 13952/11, par. 53; Vella v Malta, app. no. 69122/10, par. 55.

⁵² Moullet v France, app. no. 27251/04; Çelik (Bozkurt) v Turkey, app. no. 34388/05, par. 32; Erkol v Turkey, app. no. 50172/06, par. 38-41.

⁵³ Kemal Coşkun v Turkey, app. no. 45028/07, par. 53.

Гаранције члана 6. став 2. Конвенције не треба тумачити на начин који подразумева да не постоји могућност да се покрене поступак утврђивања грађанске или дисциплинске одговорности неког лица, пре доношења правноснажне судске одлуке којом се утврђује да ли постоји кривична одговорност истог лица поводом истог чињеничног случаја. Члан 6. став 2. Конвенције штити пре свега начин на који се окривљени третира у контексту кривичног поступка од стране јавних власти. Такође, постоји обавеза судске власти да се на својим одговарајућим форумима уздрже од коментара о кривици особе. Према томе, у одсуству коначне кривичне пресуде, ако је дисциплинска одлука донета у случају недоличног понашања од стране јавних власти, дошло би до разматрања члана 6. став 2. Конвенције.⁵⁴

Отпуштање са радног места подносиоца жалбе због губитка поверења његовог послодавца и одбацивање тужбе за враћање на рад од стране суда не представљају, пер се, повреду члана 6. став 2. Конвенције, како је Суд то установио у пресуди *Ruzhnikov v Russia*. У овом предмету, Суд примећује да је, у својој пресуди Окружни суд изјавио да је "утврђено" да је подносилац представке учествовао у кривичном делу проневере и да је постојала опасност да ће кривично дело поново бити извршено од стране истог лица, пре окончања кривичног поступка. Како је национални суд приликом одлучивања о постојању дисциплинског прекршаја донео пресуду на основу кривице апликанта, која у време доношења пресуде Окружног суда и даље није била утврђена, Европски суд је нашао повреду члана 6. став 2. Конвенције.⁵⁵

У предмету *Alkasi v Turkey*, Суд је објаснио да члан 6. став 2. Конвенције штити појединце који су ослобођени кривичних пријава или у вези са којима је кривични поступак обустављен, те да их третира на тај начин да се након ослобађања одговорности према њима нико не опходи као да су оглашени кривим у складу са законом. У предметном случају, национални суд који је био надлежан за радне спорове, као грађански суд који није везан за закључке или резултат кривичног поступка, имао је слободу да води спор из перспективе радног права. Он би могао, као грађански суд, да донесе другачији закључак од кривичних судова тако што би независно утврдио чињенично стање у вези са понашањем подносиоца представке. Међутим, да би се испоштовало право загарантовано чланом 6. став 2. Конвенције, национални судови у каснијим поступцима морају се суздржати од заузимања ставова који ће указивати на

---

⁵⁴ Çelik (Bozkurt) v Turkey, app. no. 34388/05, пар. 32.

⁵⁵ Ruzhnikov v Russia, app. no. 2223/14, пар. 24-26.

то да су лица која су ослобођена кривичне одговорности - ипак крива.⁵⁶ У складу са тим, свака изјава или образложење од стране грађанског суда који доводе у питање утврђену невиност подносиоца представке било би неспојиво са захтевима из члана 6. став 2. Конвенције. Наиме, у овом случају Суд примећује да, иако је национални суд био овлашћен да изврши нову процену чињеница, он је своје закључке у великој мери засновао на кривичном спису предмета и закључио је да је подносилац представке заиста починио кривично дело подстицања, за који је заправо био ослобођен од стране кривичног суда за исто кривично дело. На овај начин дошло је до повреде претпоставке невиности.⁵⁷

У предмету *Konstas v Greece* Суд је истакао да се претпоставка невиности мора поштовати и у поступку који се води по жалби на одлуку суда у којој је подносилац представке проглашен кривим, те да приликом доношења одлуке, другостепена инстанца такође мора бити непристрасна. У овом случају, Суд налази да није дошло до повреде члана 6. став 2. Конвенције у односу на изјаве премијера, из разлога што су се његови коментари односили на предметни случај без било каквог директног упућивања на кривични поступак који се води пред Апелационим судом.⁵⁸

Донекле специфичан случај јесте *ORR v Norway*, где је Суд утврдио повреду члана 6. став 2. Конвенције, из разлога што је национални суд у истој пресуди донео одлуку о томе да ли је апликант крив и да ли треба да надокнади штету другој страни у поступку. Приликом образлагања своје пресуде, национални суд је заузео став да апликант није крив за кривично дело које му се ставља на терет, али да је у обавези да надокнади штету другој страни због извршења дела, при чему једино образложење оваквих навода јесте да се уз помоћ истих доказа лакше може доказати грађанска одговорност од кривичне. Овакав пропуст суда није био исправљен ни након коришћења правних лекова на националном нивоу од стране апликанта.⁵⁹

Супротно претходно наведеној пресуди, можемо издвојити и пресуду *Reeves v Norway*, за коју је потребно детаљније тумачење како би се јасно заузео став да ли ће у случају коришћења одређених термина, попут термина ”крив”, довести до повреде претпоставке невиности. Наиме, ако се неко у кривичном поступку не прогласи кривим због недостатка доказа, то га не искључује из одговорности у грађанском поступку. Без обзира да ли је кривични суд ослободио апликанта кривичне одговорности због

---

⁵⁶ *Teodor v Romania*, app. no. 46878/06, пар. 44; *N.A. v Norway*, app. no. 7473/11, пар. 46.

⁵⁷ *Alkasi v Turkey*, app. no. 21107/07, пар. 30-33.

⁵⁸ *Konstas v Greece*, app. no. 53466/07, пар. 41.

⁵⁹ *ORR v Norway*, app. no. 31283/04, пар. 50-55.

недостатка доказа, ти докази могу бити довољни да се утврди његова грађанска одговорност за накнаду штете. Европски суд не сматра да одлука и образложење грађанског суда, без обзира на то да ли се користи реч „крив“ значи кршење претпоставке невиности. Апликант је захтевао од Суда да утврди да ли је његова грађанска одговорност, која је била утврђена од стране суда у парничном поступку, утицала на национални суд да донесе одлуку и о његовој кривичној одговорности. Међутим, питање накнаде штете је овде разматрано у вези са кривичном пријавом. То само по себи не доводи предмет у домањај члана 6. став 2. Конвенције. Након завршетка усмене расправе у предмету, судије су прво одлучиле о кривичној пријави и ослободиле подносиоца представке, а затим су одлучиле о накнади штете. Одлуке су донели у истој пресуди. Апликант је сматрао да су спорни и наводи једног судије, који је услед, донекле неспретног излагања, истакао да је подносилац представке можда крив за кривично дело, али да с друге стране, због непостојања довољно доказа, постоји могућност да је до пожара дошло из неких других разлога, те да иако су докази били недовољни за утврђивање кривичне одговорности, било је довољно за утврђивање грађанске одговорности за плаћање компензације. Сходно свему наведеном, Европски суд је одбацио представку апликанта као недопуштену зато што не сматра да разлози за наређивање апликанту да надокнади штету осигуравајућем друштву за штету коју је проузроковао нису у супротности са претпоставком невиности.⁶⁰

Сличан закључак Суд је изнео у пресуди *Lundkvist v Sweden*, где су осигуравајућа друштва тражила да се донесе одлука о накнади штете у грађанском поступку, без обзира на чињеницу што је подносилац представке био ослобођен кривичне одговорности. Без обзира да ли је подносилац захтева проглашен кривим или не у кривичном поступку, осигуравајућа друштва се могу позвати на клаузулу о изузећу. Према тој клаузули, ако се лице ослободи кривичне одговорности, а не постоји могућност да се у парничном поступку утврди грађански прекршај, жртвама, у овом случају, осигуравајућим друштвима, ускраћује се могућност приступа суду. Осигуравајуће друштво је имало право да се ослони на клаузулу о изузећу, без обзира да ли је окривљени осуђен или ослобођен, а питање компензације требало би да буде предмет посебне правне процене. То потврђују околности овог случаја, где је питање накнаде штете било једино питање које је требало утврдити у спорном поступку, укључујући само приватне странке, при чему је апликант био саслушан у грађанском

---

⁶⁰ *Reeves v Norway*, app. no. 4248/02.

поступку због нових доказа. У овом предмету, оспорене националне одлуке о одштетном осигурању, које се појављују у одвојеним пресудама од ослобађајуће пресуде, нису изричито нити суштински навеле да су испуњени сви услови да се подносилац представке сматра кривично одговорним у односу на оптужбе за које био је ослобођен. Парнични поступак који је уследио није био неспојив са претходном пресудом, нити је исту ослобађајућу пресуду укинуо. Управо је то разлог зашто Суд не налази да је тужбени захтев за накнаду штете био подношење друге “кривичне оптужбе” против подносиоца представке. Што се тиче питања да ли је постојала веза између кривичног поступка и предметног компензацијског случаја, супротно члану 6. став 2. Конвенције, Суд понавља да исход кривичног поступка није био од утицаја за питање накнаде штете, већ напротив - упркос ослобађајућој пресуди, било је законски могуће одбити апликанту захтев за накнаду штете за уништenu кућу, те како сами захтеви апликанта у представци нису били основани представка је одбачена.⁶¹

Европски суд је у више наврата разматрао повреду претпоставке невиности у вези са судским одлукама донетим након окончања кривичног поступка, без обзира на чињеницу да ли је дошло до обуставе поступка или одбијања оптужбе, а поводом одбијања грађанског суда за досуђивање накнаде штете. У складу са наведеним, Суд је заузео став да претпоставка невиности значи да уколико се кривични поступак заврши доношењем одлуке о обустави поступка или ослобађајућом пресудом, да се лице које је у том поступку било окривљено има сматрати невиним и да тако треба да буде и третирано.⁶² У случају непоштовања наведених ставова од стране националног суда, утврђује се повреда претпоставке невиности, што се управо и десило у пресуди *Lähteenmäki v Estonia*. Наиме, у наведеном случају грађански суд је одбио захтев апликанта да се досуди накнада штете након саобраћајне незгоде у којој је подносилац представке повређен. Јавни тужилац је одустао од кривичног гоњења апликанта, поводом кривичног дело преваре у осигурању, из разлога што је постојала сумња да је госпођа *Lähteenmäki* фингирала саобраћајну незгоду по основу које је захтевала наплату од осигурања, полазећи од тога да се у конкретном случају ради о делу малог значаја, те је из тог разлога одређено плаћање новчане казне, јер је јавни тужилац сматрао да ће се на тај начин постићи сврха кажњавања. Након тога, подносилац представке се обратила парничном суду са захтевом за накнаду штете настале у саобраћајној незгоди, те је приложила доказ да је кривични поступак против ње

---

⁶¹ *Lundkvist v Sweden*, app. no. 48518/99.

⁶² *Allen v the United Kingdom*, app. no. 25424/09, пар. 98.

обушављен. Међутим, суд је одбио њен захтев из разлога што је осигуравајуће друштво поднело суду пресуду кривичног суда којом је саокривљени био осуђен за фингирање саобраћајне несреће, из ког разлога је одбачена тврдња апликанта да се радило о правој саобраћајној несрећи. Европски суд је приликом доношења пресуде истакао да је генерални циљ претпоставке невиности да заштити појединце који су ослобођени од оптужбе или у вези са којим је обушављен кривични поступак од поступања од стране јавних службеника и власти као да су извршиоци кривичног дела, те је сходно наведеном и донео одлуку о противправном поступању националних судова.⁶³

У случају *Seven v Turkey* апликант је навео да је дошло до повреде претпоставке невиности иако је био пуштен на слободу од стране полицијских службеника док је кривични поступак због покушаја силовања и даље био у току. Апликант се такође жалио да је накнадно одбијање управних судова да поништи његово пуштање на слободу од стране полиције након што је ослобођен од кривичног дела покушаја силовања у кривичном поступку, било неправедно и противно гаранцијама претпоставке невиности. Он је даље тврдио да због тога што Врховни управни суд није узео у обзир коначну одлуку о ослобађању у кривичном поступку, он је остао са два једнако ваљана коначна судска решења, од којих га је један прогласио кривим за силовање, а други је одбацио тај закључак. Анализирајући све околности случаја, Суд примећује да, кад је у питању ревизија жалбе, Врховни управни суд није дао никакве додатне коментаре у вези са дисциплинском или кривичном одговорношћу подносиоца представке, већ је само прихваћено образложење у првостепеној пресуди. На основу оваквог поступања, Суд је закључио да је Врховни управни суд био дужан да оцени компатибилност пресуде управног суда са законом и да утврди да ли су аргументи странака о меритуму спора у довољној мери решени. Апликант је изричито тврдио пред Врховним управним судом да је ослобођен свих оптужби у кривичном поступку и да се зато разлози за његово разрешење по члану 8 (7) дисциплинских прописа више не могу сматрати компатибилним са законом. У том контексту, Суд сматра да је Врховни управни суд био у обавези да објасни зашто сматра да је образложење које су користиле дисциплинске власти и првостепени суд и даље били у складу са законом, иако је апликант био ослобођен свих оптужби у кривичном поступку. Да је Врховни управни суд поступао онако како се то очекивало, те да је исправио све неправилности настале приликом претходног поступања, избегла би се настала ситуација, односно

---

⁶³ *Lähteenmäki v Estonia*, app. no. 53172/10, пар. 45-55.

апликант не би располагао са две контрадикторне пресуде. Међутим, наведени суд је неосновано потврдио пресуду којом се апликант оглашава кривим, којом приликом је показао да је чврстог става да је апликант крив за кривична дела која му се стављају на терет, без разматрања било каквих навода, иако је апликант са своје стране доказао и у потпуности аргументовао своје ставове зашто је валидна једино пресуда којом је ослобођен одговорности. Из свих наведених разлога и због енормног броја пропуста од стране националних судова, Европски суд је утврдио да је дошло до повреде члана 6. став 2. Конвенције.⁶⁴

5.1.3. Кршење претпоставке невиности услед формулација у судским одлукама

У ред многобројних представки поднетих Европском суду за људска права, сврставају се оне представке поводом којих је Европски суд морао да пресуди да ли је у конкретном случају национални суд повредио претпоставку невиности окривљеног приликом доношења своје одлуке. Наиме, одређене формулације коришћене приликом доношења судских одлука и њиховог образлагања, често доводе до кршења загарантованих права окривљеног, сходно чињеници да се мишљење суда о кривици назире упркос ослобађајућим пресудама.

У пресуди *Vulakh and others v Russia* грађански суд је пресудио да је особа извршила кривично дело, док је кривична истрага против тог лица окончана услед наступања његове смрти.⁶⁵ Чињенице случаја су сличне чињеницама у предмету *Kemal Coşkun v Turkey* у којој је управни суд који је пресудио о жалби подносиоца представке против његовог отказа безрезервно прогласио да је дотично лице извршило кривично дело, иако никада није била утврђена његова одговорност. По мишљењу Суда, ове формулације регионалног суда нису описивале стање сумње, већ су указивале на недвосмислен закључак о кривици апликанта за кривично дело проневере, пре него што је кривица особа утврђена од стране кривичног суда, без обзира на разлог и законитост његовог отпуштања са дотадашњег радног места. Аналогно оваквом поступању националног судова, неспорно је утврђено да је у наведеном случају дошло до повреде члана 6. став 2. Конвенције.⁶⁶

Европски суд је у предмету *Minelli v Switzerland* утврдио повреду претпоставке невиности, кад је апликанту одређено да надокнади трошкове поступка и новчане

⁶⁴ *Seven v Turkey*, app. no. 60392/08, пар. 47-57.

⁶⁵ *Vulakh and others v Russia*, app. no. 33468/03, пар. 35.

⁶⁶ *Kemal Coşkun v Turkey*, app. no. 45028/79, пар. 53.

казне, иако је кривични поступак обустављен јер је наступила застарелост гоњења, а домаћи суд је приликом доношења своје одлуке заузео став да би поступак “вероватно довео до осуђујуће пресуде” да није наступила застарелост. Европски суд је истакао да до повреде члана 6. став 2. Конвенције долази ако кривица оптуженог није пре тога доказана у складу са законом и ако није имао могућности да оствари своје право на одбрану, а пресуда која се на њега односи одражава мишљење да је крив. Ово се може десити чак и ако нема никакве формалне изреке, већ да је довољно да се наведе разлог у коме се наслућује да суд сматра окривљеног кривим.⁶⁷

Правосудни органи треба да у потпуности користе своја овлашћења у судским предметима, како би се обезбедила судска непристрасност. Наиме, кад председник суда користи изразе који на несумњив начин указују на његов негативан став поводом предмета који је у току и пре заседања суда који о предмету одлучује, његова изјава објективно ствара осећај страха код окривљеног да неће постојати судска непристрасност, како је Суд то утврдио у пресуди *Buscemi v Italy*.⁶⁸

У предмету *Kyprianou v Cyprus* Суд је указао на значај претпоставке невиности навођењем да ни полицијски органи немају право на давање изјаве које указују да је неко лице криво, док се не докаже његова кривица сходно националном законодавству. Осим тога, радње које предузима судија су од изузетног значаја, јер осим обавезе да прате поштовање принципа претпоставке невиности, такође имају обавезу да буду непристрасни. Како би се сачувало поверење јавности у правичност судског поступка, судије морају да се суздржавају чак и од онога што изгледа као предрасуда према окривљеном.⁶⁹

У предмету *Kemal Coşkun v Turkey* дошло је до повреде претпоставке невиности, због необазливости приликом употребе терминологије националног суда, којом приликом је Управни суд потврдио пуштање подносиоца представке из полиције на основу тога што је извршио дела лажног затварања, пљачке и покушаја силовања, иако је кривични поступак био нерешен. На тај начин Управни суд је донео одлуку која је, формулацијом која се користи у образложењу, недвосмислено прогласила подносиоца представке кривим по тим оптужбама. У предметном поступку против апликанта је вођен кривични и дисциплински поступак, те је због датих навода, иако кривични поступак није био обустављен, утврђено од стране националних судова да је апликант

---

⁶⁷ *Minelli v Switzerland*, app. no. 8660/79, пар. 37.

⁶⁸ *Buscemi v Italy*, app. no. 29569/95, пар. 68.

⁶⁹ *Kyprianou v Cyprus*, app. no. 73797/01, пар. 120.

дисциплински одговоран, зато што је и кривично одговоран. Како у предметној држави нису биле јасно разграничене ове одговорности, те како су судови приликом одређивања дисциплинске одговорности, неосновано навели да је апликант кривично одговоран, претпоставка невиности је недвосмислено била повређена.⁷⁰

Један од занимљивих случајева новије судске праксе свакако јесте *Vulakh and others v Russia*. Наиме, Vitaliy Vulakh је извршио самоубиство пре окончања кривичног поступка, при чему је био означен као један од окривљених за извршење одређених кривичних дела. Након тога, ослањајући се на један од исказа датих од стране саокривљених, Окружни суд заузео је став да је Vitaliy Vulakh "организовао банду", да је "имао на располагању новац" и да је "финансирао и плаћао сваком члану да изврши кривична дела". Ове изјаве нису биле ограничене на описивање "сумње" против господина Vitaliy Vulakh, већ је суд изјавио да је исти крив за наведене кривичне активности. Европски суд је још једном нагласио да постоји јасна разлика између навода да постоји основана сумња да је неко лице извршило кривично дело и навода да је неко лице криво за њихово извршење. С обзиром на чињенице случаја и поступање националног суда, Европски суд је заузео став да овакви преурађени наводи никако не могу бити оправдани, те да је дошло до повреде претпоставке невиности.⁷¹

У складу са претходно наведеним је и један од новијих случајева *Urat v Turkey*, при чему су чињенице случаја следеће. Наиме, у овом случају имамо два апликанта, који су били запослени као наставници у основним школама. Они су оптужени за чланство у терористичкој организацији, док је један од апликаната оптужен и за саучесништво у убиству двоје појединаца и рањавању треће особе. Осим тога, апликанти су били отпуштени из државне службе 2001. године. Током 2004. и 2007. године, судија је обуставио поступак против оба апликанта због наступања застарелости кривичног гоњења. Након отпуштања, апликанти су покренули спор пред Управним судом, јер су сматрали да је отказ био супротан закону, којим је одређено да ће се државни службеници лишити својих дужности уколико се након окончања кривичног поступка докаже њихова кривица - што овде није био случај. Међутим, јасну повреду претпоставке невиности видимо већ у параграфу 24. чињеничног стања где Управни суд у својој пресуди каже "да је у извештају од јуна 2000. године било препоручено отпуштање првог подносиоца представке из јавне службе, јер је он био члан терористичке организације". Противно закону, успостављен је принцип судске

---

⁷⁰ Kemal Coşkun v Turkey, app. no. 45028/07, пар. 51-57.

⁷¹ Vulakh and others v Russia, app. no. 33468/03, пар. 32-37.

праксе да ослобађање од кривичне одговорности не искључује утврђивање дисциплинског прекршаја. Сваки даљи покушај коришћена правних средстава које је апликант имао на располагању, био је безуспешан, без икаквих образложења од стране судова. Исти је случај био и са другим апликантом. С обзиром на све околности случаја, обратили су се Европском суду за људска права и захтевали да се утврди да је повређен члан 6. став 2. Европске конвенције. Након мериторног разматрања, Суд је утврдио да, у односу на првог апликанта, није дошло до повреде претпоставке невиности, јер Управни суд није у својој одлуци навео да је апликант био припадник терористичке организације, већ да је апликант лишен државних службености због присуствовања на састанцима илегалне организације. Међутим, у односу на другог апликанта, Суд је утврдио повреду претпоставке невиности зато што је Управни суд, након образложења одлуке Врховног управног суда од јуна 2008. године, потврдио отказ другог подносиоца представке тако што је изменио свој правни основ од „нарушавања мира, мира и радног стања институције за идеолошку политичке сврхе“ на “срамно понашање неспојиво са положајем државног службеника”. У свом образложењу, национални суд је навео да су одређени елементи у спису кривичног предмета показали да је он био члан терористичке организације, при чему је по мишљењу Суда, ова изјава представљала недвосмислену изјаву о кривичној одговорности другог подносиоца представке и била је у супротности са његовим правом да се његова невиност не доводи у питање у вези са кривичним поступком који је раније обустављен.⁷²

Члан 6. став 2. Конвенције захтева да се представници државе - пре свега судије, али и представници других органа који имају јавну власт, уздрже од јавног објављивања да је окривљени крив за извршење кривичног дела које му се ставља на терет, пре него што је национални суд утврдио кривицу у складу са законом, како је Суд то истакао у пресуди *Lavents v Latvia*. Разматрајући чињенице случаја, Суд је утврдио повреду претпоставке невиности зато што је премијерка државе, приликом давања првог саопштења, изјавила да се и даље не може са сигурношћу одредити да ли се апликант треба осудити или делимично ослободити оптужби. Овакви наводи су несумњиво указали на то да је већ постојало убеђење да су подносиоци представке криви, барем у вези са једном од тачака оптужбе. Такође, приликом давања другог саопштења, премијерка државе је предложила да оптужени докажу суду да нису криви.

---

⁷² *Urat v Turkey*, app. no. 53561/09 and 13952/11, par. 54-58.

Таква индикација је у супротности са самим принципом претпоставке невиности, једним од основних принципа демократске државе.⁷³

Слично претходним наводима је несумњиво и мишљење Суда дато у пресуди *Butkevičius v Lithuania*, кад је дата констатација која се тиче образложења судских одлука, а то је да претпоставка невиности може бити прекршена чак и у одсуству формалног назива; довољно је да одлука садржи образложење које сугерише да судија окривљеног сматра кривим. Суд сматра да се исти приступ мора поштовати у вези са изјавама јавних власти.⁷⁴ Овакав закључак Европског суда је свакако оправдан, јер би ословљавање окривљеног појединим речима попут учинилац, крив и сл. указивало на пристрасност приликом суђења, те да на страни суда постоји уверење да је окривљени, пре него што се у складу са законом докаже кривица - крив за извршење одређеног кривичног дела.

Супротно наведеним пресудама, Суд није нашао повреду члана 6. став 2. Конвенције у случају *Ramkovski v the former Yugoslav Republic of Macedonia*, у којој је апликант захтевао да се утврди повреда наведеног члана, наводећи да су судови поступали супротно овом члану приликом доношења одлуке о продужетку притвора. Међутим, Суд примећује да су спорне изјаве донете од стране трочланог већа како би оправдале продужење притвора окривљеном на основу ризика од његовог скривања и понављања кривичног дела. Истовремено, Суд примећује да су домаћи судови навели *основану сумњу* да је окривљени починио кривична дела за која се терети у оптужном предлогу. Из читања домаће одлуке у целини јасно је да су домаћи судови третирали спорне околности не као утврђене чињенице, већ само као наводе, што не представља повреду претпоставке невиности.⁷⁵

У случају *Telfner v Austria*, апликант је истакао да судови у току кривичног поступка нису поштовали претпоставку невиности. Априла 1995. године догодила се саобраћајна несрећа, у којој је повређено једно лице, које је касније у току кривичног поступка имало улогу оштећеног лица. Оштећени је пријавио несрећу полицији и том приликом је дао информације о типу возила, као и регистарски број возила. Међутим, оштећени није био у могућности да идентификује возача аутомобила. Полиција је пронашла предметни аутомобил, регистрован на име мајке апликанта, паркиран испред породичне куће у којој је живео апликант са својом породицом. У списима је полиција

---

⁷³ *Lavents v Latvia*, app. no. 58442/00, пар. 125-128.

⁷⁴ *Butkevičius v Lithuania*, app. no. 48267/99, пар. 49.

⁷⁵ *Ramkovski v the former Yugoslav Republic of Macedonia*, app. no. 33566/11, пар. 83-85.

подносиоца представке означила као окривљеног, који је према мишљењима полицијских службеника, био главни корисник аутомобила. У току кривичног поступка апликант је приликом давања своје одбране истакао да не признаје извршење кривичног дела које му се ставља на терет, јер није возио аутомобил у спорно време. Оштећени је потврдио своје изјаве дате у полицији. Мајка и сестра апликанта су искористиле своје право да не сведоче. Окружни суд је осудио подносиоца представке. Другостепени суд је приликом одлучивања о жалби оспорену оцену доказа означио као конзистентну, потпуну и уверљиву, па је потврдио првостепену пресуду. Подносилац представке је тврдио да су национални судови повредили претпоставку невиности, јер иако према Закону о кривичном поступку судови имају право да слободно оцењују доказе, они су прекорачили то своје право на тај начин што су се ослањали на наводе из полицијског извештаја. Наиме, чак и да је суд установио да је окривљени највише користио предметни аутомобил, не може ову чињеницу да употреби као доказану за доношење недвосмисленог закључка да је управо апликант управљао предметним возилом у време настанка саобраћајне несреће. Европски суд је, приликом доношења своје одлуке, пошао од тога да, сходно члану 6. став 2. Конвенције, национални суд не сме да води поступак са предубеђењем да је окривљени починио кривично дело, да је терет доказивања на тужилаштву и да би свака сумња требало да буде од користи по окривљеног. У овом предмету национални судови су се ослонили на извештај полицијске станице да је подносилац представке био главни корисник аутомобила и да није био код куће у ноћи кад се догодила несрећа. Међутим, Суд није могао наћи у списима предмета доказе изведене на суђењу у контрадикторном поступку, што је у директној супротности са претпоставком невиности, која је из наведеног разлога грубо била повређена.⁷⁶

Поводом случаја *El Kaada v Germany*, пред Судом се нашао задатак да утврди да ли је образложење у оспореним одлукама домаћих судова, којим се укида суспензија казне подносиоца представке, одражавало мишљење да је подносилац представке крив за провалу извршену 2009. године, пре него што је по закону доказано да је крив за то дело. Суд примећује да су домаћи судови засновали опозив суспензије казне подносиоца представке на чињеници да је подносилац представке првобитно признао истражном судији извршење предметног кривичног дела, којом приликом је саслушан без присуства браниоца. Национални судови су то признање сматрали веродостојним,

---

⁷⁶ Telfner v Austria, app. no. 33501/96, пар. 13-20.

упркос чињеници што је апликант повукао овакве своје наводе приликом саслушања пред судом пре доношења пресуде. Као последица повлачења признања, домаћи судови више нису могли да заснивају свој закључак да је подносилац представке починио друго кривично дело током пробног периода на ваљаном признању, те ценити веродостојност различитих изјава. Европски суд је приликом разматрања одлука националних судова, прво утврдио пропуст Окружног суда, а затим и Регионалног суда који је истакао “чврсто уверење да је подносилац представке поново починио кривично дело” с обзиром на признање подносиоца представке пред истражним судијом. Европски суд је мишљења да су ставови националних судова указивали на то да је подносилац представке крив за још једну провалу пре него што је доказана његова кривица од стране надлежних првостепених судова у пресуди у складу са законом. У складу са датим наводима, донета је одлука да је услед образложења у оспореним одлукама домаћих судова, којима је укинута суспензија казне подносиоца представке, прекршена претпоставка невиности.⁷⁷

Суд такође понавља да би Конвенцију требало тумачити као такву да иста пружа практична и ефективна права, а не теоријска и илузорна. С тим у вези, сматра се да се претпоставка невиности не може занемарити из разлога што је оптужени осуђен у првом степену, већ се и након тога мора поштовати. У супротном би се могло закључити да је улога жалбеног поступка, кад је апелациони суд дужан да преиспита ранију одлуку - илузорна, те би то значило да претпоставка невиности не би била испоштована, како је Суд то потврдио у пресуди *Konstas v Greece*.⁷⁸ Кад би се након окончања првостепеног поступка, а пре правноснажног пресуђења након разматрања уложене жалбе пред вишим судовима, неко лице већ означило као недвосмислено кривим, иако постоји право на жалбу - исто би било илузорно и донекле ускраћено, јер ће се створити предрасуде, те сама другостепена инстанца може постати пристрасна и пре коначног пресуђења. Ово и овакво поступање јасно би довело до повреде претпоставке невиности окривљеног за извршење кривичног дела.

VI ПОЗИТИВНО ПРАВО РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Како би извели закључак у којој мери је прописана обавеза поштовања претпоставке невиности у Републици Србији, те како би одговорили на питање да ли је

---

⁷⁷ *El Kaada v Germany*, app. no. 2130/10, пар. 56-55.

⁷⁸ *Konstas v Greece*, app. no. 3466/07, пар. 36.

предвиђено санкционисање у случају непоштовања прописа, неопходно је указати на релевантне законске текстове у даљем тексту овог рада.

6.1. Законик о кривичном поступку

Према члану 3. став 1. Законика о кривичном поступку, свако ће се сматрати невиним док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком надлежног суда. Ставом 2. истог члана Законика се обавеза поштовања претпоставке невиности стриктно намеће низу субјеката, међу које спадају: државни органи, медији, удружења грађана, јавне личности, као и сва друга лица, која су дужна да је поштују, те да својим јавним изјавама о кривичном поступку који је у току не вређају друга правила поступка, права окривљеног и оштећеног, као и начело судске независности.

Енорман недостатак Законика о кривичном поступку се огледа управо у томе што није предвиђена никаква санкција за непоштовање претпоставке невиности. Такође, присутна је проблематика поводом обавезе одбране да пре завршетка истраге омогући тужиоцу разматрање списка одбране и обавеза браниоца да предложи све доказе још на припремном рочишту, сходно члану 350. Законика, што је у супротности са претпоставком невиности и правилом да је терет доказивања на тужиоцу. На овај начин, окривљени је принуђен на изношење доказа и разоткривање концепције одбране већ на самом почетку кривичног поступка. Недостатак Законика у овом делу се огледа у томе што се браниоцу мора оставити могућност да слободно одлучи које ће доказе приложити ради побијања доказа тужилаштва, али тек кад сагледа резултате извођења доказа тужилаштва на главном претресу.⁷⁹ Сходно наведеном, оправдане су критике Законика о кривичном поступку који је на снази, јер упркос побољшањима с једне стране, с друге стране Законик је контрадикторан, недоречен и нејасан, уз истовремено гарантовање и кршење идентичних права лицу против кога се води кривични поступак.

6.2. Кривични законик

Кривичним закоником је прописан део који се односи на посебне одредбе о кривичним делима учињеним путем штампе или других средстава јавног информисања, при чему се чланови 38. и 39. односе искључиво на одређивање одговорних лица. Једино тумачењем других одредаба, можемо закључити до каквих санкција долази у случају непоштовања претпоставке невиности. Наиме, глава седамнаеста Кривичног

---

⁷⁹ Тинтор, Ј. (2015) Кључни недостаци Законика о кривичном поступку, Адвокатска комора Србије.

законика односи се на Кривична дела против части и угледа, те је у складу са тим прописана новчана казна за оног ко увреди неко лице, док је строжа новчана казна за учиниоца прописана у случају увреде путем штампе, радија, телевизије или сличних средстава или на јавном скупу (члан 170. Кривичног законика). Уколико је учинилац износио личне или породичне прилике из живота неког лица који утичу на његову част и углед, казниће се новчаном казном или казном затвора до шест месеци, а уколико је ово дело учињено путем штампе, радија, телевизије или сличних средстава или на јавном скупу казниће се новчаном казном или казном затвора до годину дана (члан 172. Кривичног законика).

Осим наведеног, чланом 337. Кривичног законика је предвиђено и кривично дело Повреда тајности поступка. Ово кривично дело је предвиђено на такав начин да има три основна облика и један квалификовани облик. За први основни облик прописана је новчана казна или казна затвора до годину дана, за лице које неовлашћено открије информације које је сазнало о судском поступку које је у току, а које се по закону не могу објавити или су одлуком суда или другог надлежног органа проглашене као тајна.

За други облик прописана је казна затвора до две године, при чему се ова санкција изриче лицу које без одлуке суда објави ток кривичног поступка у којем је искључена јавност или одлуку која је у кривичном поступку према малолетнику донесена или ко објави име малолетника према којем је поступак вођен или податке из којих се може сазнати о ком се малолетнику ради.

Трећи облик овог кривичног дела састоји се у неовлашћеном откривању података о идентитету или личних података лица заштићеног у кривичном поступку или података у вези са програмом заштите, те ће се у том случају лице казнити казном затвора од шест месеци до пет година.

Кад је у питању квалификовани облик овог кривичног дела, законодавац је прописао да уколико услед наведених противправних поступака настану тешке последице по заштићено лице или је кривични поступак био онемогућен или у знатној мери отежан, одговорно лице биће санкционисано одређивањем казне затвора од једне године до осам година.⁸⁰

За наведена кривична дела прописане су санкције у случају њиховог непоштовања. Међутим, као незаобилазни недостатак Кривичног законика издваја се

---

⁸⁰ Кривични законик („Сл. гласник РС“ бр. 85/2005, 88/2005 - испр, 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016).

свакако његово неусаглашавање са Уставом Републике Србије и важећим Закоником о кривичном поступку. Наиме, претпоставка невиности се уопште не провлачи кроз важећи закон, већ се само тумачењем законског текста, на индиректан начин, назире заштита окривљеног и то само у случају оглашавања окривљеног кривим од стране медија пре правноснажног пресуђења и у случају повреде тајности поступка. Сходно наведеном, неопходна је измена важећег Законика и то на начин да се кршење претпоставке невиности мора предвидети као посебно кривично дело. У складу са тим, потребно је прописати и санкције у случају непоштовања такве законске одредбе.

6.3. Закон о јавном информисању и медијима

Неопходно је осврнути се и на чињеницу да је Законом о јавном информисању и медијима⁸¹ такође предвиђена заштита претпоставке невиности. Наиме, чланом 73. је прописано да се нико не сме огласити кривим у медијима пре правноснажног пресуђења, ради заштите људског достојанства с једне стране и како се с друге стране не би утицало на рад суда приликом вођења поступка, али и приликом пресуђења. Детаљније је чланом 101. Закона уређено шта се може захтевати тужбом, уколико се повреди претпоставка невиности објављивањем неких информација.⁸² Лице на које се односи информација чије је објављивање у складу са овим законом забрањено, а које због њеног објављивања трпи штету, има право на покретање парничног поступка пред надлежним судом ради накнаде материјалне и нематеријалне штете у складу са општим прописима и одредбама овог Закона, независно од других средстава правне заштите која том лицу стоје на располагању у складу са одредбама овог Закона.⁸³

Законом о јавном информисању и медијима су предвиђене новчане казне за прекршајну одговорност, те је у складу са тим чланом 140. ставом 1. тачком 1. прописано да ће се новчаном казном казнити за прекршај одговорни уредник медија уколико се у објављеној информацији неко означи кривим за кривично дело, пре правноснажности одлуке суда или другог надлежног органа. Иако медији имају право на саопштавање информација јавности, неопходно је спровођење превентивне контроле пре објављивања било каквог садржаја у медијима. На тај начин спречило би се

---

⁸¹ Закон о јавном информисању и медијима ("Сл. гласник РС" бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 - аутентично тумачење).

⁸² Може се захтевати: 1) утврђивање да је објављивањем информације, односно записа повређено право, односно интерес; 2) пропуштање објављивања, као и забрана поновног објављивања информације, односно записа; 3) предаја записа, уклањање или уништење објављеног записа (брисање видео записа, брисање аудио записа, уништење негатива, одстрањење из публикација и слично).

⁸³ Закон о јавном информисању и медијима ("Сл. гласник РС" бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 - аутентично тумачење), члан 112. став 1.

ширење информација које су законом забрањене, као и коришћење формулација приликом сачињавања текстова и наслова од страна новинара чија садржина није у сагласности са претпоставком невиности, ради повећања тиража. Само прописивање новчане казне одговорном уреднику медија није довољно, јер се на тај начин не отклања штета која је причињена окривљеном који је оглашен кривим у јавности пре правноснажног пресуђења, јер су последице таквог поступања медија дуготрајне и тешко уклоњиве. Чак и у случају исправке информације од стране медија, не постоји гаранција да ће јавност у потпуности прихватити исправку као тачну, нити се окривљени може на тај начин у потпуности ослободити сумње у јавности која је постојала пре ширења информација. Можемо констатовати да је неопходно предвидети спровођење контроле пре објављивања информација, ригорозније санкције у случају непоштовања Закона, шири круг одговорних лица, као и који ће се поступак (осим поступка ради утврђивања прекршајне одговорности) спроводити у случају непоштовања Закона и објављивања информација од стране медија на штету лица чија кривица није утврђена, како би се обезбедио додатан вид заштите окривљеном.

6.4. Закон о облигационим односима

Неопходно је споменути и грађанскоправну заштиту лица коме је повређена претпоставка невиности. Као прво, накнаду нематеријалне штете лице може обезбедити на тај начин што ће захтевати објављивање пресуде или исправке на терет штетника, што је прописано чланом 199. Закона о облигационим односима. Чланом 200. Закона одређено је да лице има право да потражује исплату одређене новчане накнаде од стране штетника, између осталог због повреде угледа, части, слободе или права личности.⁸⁴ Међутим, осим прописивања могућности подношења захтева за накнаду нематеријалне штете, Закон о облигационим односима не садржи одредбе о начину спровођења поступка за накнаду штете, нити детаљније говори о било ком основу из члана 200. на који се може односити тужбени захтев. На овај начин је прешироко одређено по ком основу неко може да потражује накнаду нематеријалне штете, па у том смислу доказни поступак се може пролонгирати додатним ангажовањем супротне стране која такав захтев оспорава. Такође, нису одређени никакви параметри који би служили суду приликом доношења своје одлуке, те из тог разлога судска пракса није усаглашена односно у поступцима који имају исти чињенични опис, суд доноси

---

⁸⁴ Закон о облигационим односима ("Сл. лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, "Сл. лист СРЈ" бр. 31/93 и "Сл. лист СЦГ" бр. 1/2003 - Уставна повеља), члан 199. и члан 200.

другачије пресуде. Осим тога, неопходно је на детаљнији начин уредити шта обухвата заправо спровођење поступка у случају повреде права личности, јер се углед и част свакако могу сврстати у ту категорију, а Закон о облигационим односима их у члану 200. одваја као различите основе потраживања.

6.5. Закон о спречавању насиља у породици

Као последње, али не и мање битно, осврнули би се на Закон о спречавању насиља у породици,⁸⁵ чијим је одредбама претпоставка невиности недвосмислено повређена. Наиме, ради се о томе да се у самом Закону користи термин могући учинилац кривичног дела. Оваква терминологија није адекватна, те долази до грубог кршења загарантованих права. Наиме, реч је управо о томе да се одређено лице етикетира, на тај начин што се прописује да ће неко лице можда, некада у будућности, извршити кривично дело због постојања одређеног односа са потенцијалном жртвом. У складу са тим, чланом 3. ставом 2. Закона је одређено да непосредна опасност од насиља у породици постоји у случајевима кад се услед понашања могућег учиниоца и других околности може посумњати да је он спреман да први пут учини или понови насиље у породици.

Из овакве одредбе евидентно произилази повреда претпоставке невиности, јер се претпоставља да је неко лице спремно да први пут учини насиље у породици, иако очигледно ништа не указује на то. Како се може доћи до закључка да ће неко лице можда учинити кривично дело, пре него што одређено понашање укаже на такву могућност? Наведеним законом се не говори о неком претходном понашању које може довести до противправног поступања, већ се претпоставља да постоји опасност од насиља у породици због самог постојања односа између потенцијалне жртве и могућег учиниоца, што је парадоксално. Чињеница да се оваквим законски формулацијама отвара могућност да се према лицу које још увек ништа није учинило, примене одређене мере, због могућности да нешто учини, је запањујућа. Закон предвиђа примену мера према *могућем* учиниоцу насиља чак и пре него што је предузео чин насиља, како би се према њему примениле хитне мере ради спречавања могућност да до насиља дође први пут према, такође, *могућој* жртви.⁸⁶

---

⁸⁵ Закон о спречавању насиља у породици („Сл. гласник РС“ бр. 94/2016).

⁸⁶ Ристивојевић-Самарцић, Б-С. (2017) Закон о спречавању насиља у породици - критички осврт из угла кривичног права, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 4/2017, стр. 1441–1451.

Овакве законске одредбе никако не могу бити прихватљиве, из два разлога. Пре свега, недопустиво је и видно се вређа претпоставка невиности, као и остала Уставом и законом загарантована права, уколико се због одређеног односа са другом особом неко означава као могући учинилац кривичног дела, упркос недостатку било каквих изгледа да ће до насиља у породици доћи. Као друго, прописивање мера неком лицу ради спречавања потенцијалног настајања кривичног дела не сме бити дозвољено, јер ограничавање било којих права и слободе лица, без доказа о опасности да ће се покушати његово извршење није у складу са правним поретком.

На основу наведених законских текстова, претпоставка невиности је добила потпору у виду одређене кривичноправне одговорности, прекршајне одговорности, привредних престапа, као и могућности да се захтева утврђивање грађанске одговорности. Међутим, у Србији се годишње изриче око 20.000 дана или 54 године неоснованог притвора, а држава односно њени грађани, по том основу плаћају 1,5 милиона евра сваке године.⁸⁷

Високи савет судства је током 2017. године издао саопштење у коме је указао на недопустивост да политичари и државни функционери коментаришу судске одлуке, наводећи да се на тај начин истовремено ниподаштава рад целог правосуђа, у очима јавности креира слика о корумпираности судија и грађани позивају на линч носилаца правосудних функција. Законска обавеза свих државних органи и функционера је да својим поступањем одржавају поверење у независност и непристрасност судова и судија. Дата изјава представља директан напад на правосуђе и подрива Уставом загарантовану поделу власти.⁸⁸

Истраживање које је методом теренског интервјуа рађено на репрезентативном узорку од 1.048 испитаника показало је да о недовољном познавању људских права говори и то што грађани претпоставку невиности чак ни не препознају у довољној мери, јер су испитаници и у ситуацији у којој су им понуђени одговори, стварно значење претпоставке невиности препознали тек у 64,3 одсто случајева.⁸⁹

VII ПРЕТПОСТАВКА НЕВИНОСТИ И СЛОБОДА ШТАМПЕ

Насупрот претпоставци невиности, као законом и Уставом загарантованим правом, налази се слобода штампе и право грађана да буду информисани о актуелним

---

⁸⁷ <https://www.pravniportal.com/pritvor-pretpostavka-nevinosti-ili-krivice/> - приступ дана 09.03.2019. године.

⁸⁸ Ђурђић, С. (2017) наслов, Часопис удружења судијских и тужилачких помоћника Србије, бр. 3, стр. 18-22, главни и одговорни уредник Ивана Стојиљковић.

⁸⁹ <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/010617/010617-vest5.html> приступ дана 11.03.2019. године.

догађајима и темама, што је прокламовано како Уставом Републике Србије, тако и многобројним међународним документима. Иако постоји општа обавеза поштовања претпоставке невиности пре правноснажног окончања поступка, на дневном нивоу се суочавамо са разноврсним насловима и текстовима у медијима, као и фотографијама окривљених, што грубо доводи до кршења загарантованих права предметног лица. Без обзира на чињеницу да медији имају право да саопштавају одређене информације путем штампе, неопходно је да се поштују одређена правила, односно да објављивање таквих информација буде непристрасно, објективно и без прејудуцирања кривице. На тај начин ће се постићи баланс између интересовања јавности и заштите окривљених.

7.1. Правни оквир

Члановима 46. и 51. Устава Републике Србије уређена је слобода мишљења и изражавања, као и право на примање и ширење обавештења и идеја, с тим да се ова права могу ограничити законом. Такође, насупрот праву да свако буде истинито, потпуно и благовремено обавештен о питањима од јавног значаја, јавља се дужност средства јавног информисања да то право поштују.

Осим тога, ова права су регулисана и чланом 4. ставовима 1. и 2. и чланом 5. Закона о јавном информисању и медијима. Законом о јавном информисању и медијима је пре свега, чланом 74, одређено да се информације, које се тичу кривичног поступка који је у току, могу објавити ако су изнете на главном претресу или ако су прибављене или ако су могле бити добијене од органа јавне власти на основу закона којим се уређује приступ информацијама од јавног значаја.

Такође, чланови 79-81. Закона јемче заштиту од објављивања информација из приватног живота, док се у члану 82. Закона наводе услови под којима се такве информације изузетно могу објавити без пристанка лица, а то је кад у конкретном случају интерес јавности да се упозна са информацијом претеже у односу на интерес да се спречи објављивање, што је у складу са захтевом да је неопходно је раздвојити оно што „занима јавност” од онога што је „у јавном интересу”.

На основу члана 60. Закона о електронским медијима („Службени гласник РС“ бр. 83/14), Савет Регулаторног тела за електронске медије донео је Правилник о заштити људских права у области пружања медијских услуга. Чланом 29. Правилника забрањено је пружаоцу медијске услуге да лице против кога је покренут кривични поступак или су предузете радње које претходе кривичном поступку, означава кривим пре правноснажног пресуђења. Такође, Правилником је на детаљан начин регулисан

поступак прикупљања информација од стране медија, начин и услови саопштавања, забране и слично.⁹⁰ Коначно, у оквиру Кодекса новинара Србије, предвиђена је дужност новинара да поштују правило претпоставке невиности и да се не сме нико прогласити кривим до изрицања судске пресуде.⁹¹

7.2. Објављивање фотографија или видео записа окривљеног у кривичном поступку

У случају објављивања фотографија или видео записа окривљеног у кривичном поступку или личних података грађана, крше се два права. С једне стране, долази до кршења претпоставке невиности, јер се губи анонимност, а такође се утиче и на част и углед предметног лица, док се с друге стране, задире се у приватност тог лица. Пунолетне особе које су означене као учиниоци кажњивих дела, чине најзаступљенију групу сликом представљених актера.

Упркос бројним законским одредбама, чињеница је да се на дневном нивоу не поштују права окривљеног, јер медији приликом добијања сазнања о наступању неког кривичног дела, прикупљају информације о окривљеном и пре било какве селекције добијених информација, те свакако противправно, приступају њиховом објављивању, при чему су такви текстови најчешће праћени одређеним фотографијама. Чињеница је да се овакво поступање не санкционише у довољној мери, те да до кршења претпоставке невиности долази у све већем броју, јер не постоји никаква бојазан новинара од кажњавања.

Забрињавајуће је што све чешће долази до повреде претпоставке невиности, као права које је предвиђено како Уставом Републике Србије, тако и бројним законским текстовима и међународним документима. Овакав закључак се не може у пуној мери применити на нарушавање приватности, с обзиром на природу овог права и имајући на уму чињеницу да се према медијском законодавству и кодексу новинарске етике оно не примењује исто на све грађане. Без обзира на то што је оправдано преношење информација путем медија, мора се водити рачуна о начину на који медији преносе информације. Такође, не смемо занемарити чињеницу да у објављивању личних података и кршењу претпоставке невиности саучествују и јавне институције, при чему се као анонимни извори информација јављају полиција, тужилаштво, браниоци.

---

⁹⁰ Правилник о заштити људских права у области пружања медијских услуга.

⁹¹ Кодекс новинара Србије.

Резимирајући дате наводе, кажњавање медија новчаним износима који би минимизирали комерцијалне мотиве је могућа, али у демократском друштву непопуларна појава. Кад би се санкционисало противправно поступање новинара у случају непоштовања прописа, проценат повреде претпоставке невиности у случају оглашавања информација путем медија би се смањио на минимум.

VIII ПРЕТПОСТАВКА НЕВИНОСТИ У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

У погледу претпоставке невиности, можемо извршити упоредно-правни приказ, како би уочили сличности и разлике приликом њеног регулисања. У складу са тим, посебно ћемо разматрати Енглеску, Немачку и Француску, а затим ћемо извршити и детаљно поређење у складу са тим.

8.1. Енглеска

Посматрајући настанак и развитак претпоставке невиности у Енглеској, примарно се мора истаћи да је раније претпоставка невиности чинила такозвану "златну нит" која је морала егзистирати у кривичном праву и да се иста морала поштовати од стране судија и законодаваца. Међутим, временом је претпоставка невиности губила на значају, тако да се данас више примењује претпоставка могуће кривице и да у складу са тим и сама сумња може утицати негативно на част и углед одређеног лица.

Један од познатијих случајева који се одиграо у Енглеској и који указује управо на овакве наводе јесте такозвани случај AP. Наиме, реч је о таксисти против којег се водио кривични поступак због постојања сумње да је силовао седамнаестогодишњу девојчицу приликом њеног враћања кући, која је била у видно припитом стању. Након спроведеног поступка, порота је одлучила да окривљени није крив за наведено кривично дело, те је у складу са тим AP био ослобођен одговорности. Међутим, убрзо након његовог пуштања на слободу, AP је конкурисао за нови посао и његова пријава није била ни разматрана, што се заправо десило у више наврата из разлога што је полиција обелоданила чињеницу да се против њега водио предметни кривични поступак. Осим тога, полиција је упозоравала послодавце да, иако AP није осуђен, тврдње могу бити истините. Врховни суд је одлучио да то не угрожава претпоставку невиности, јер полиција заправо није рекла да је оптужба за силовање истинита. Међутим, оно што се не може постићи на суду, може се постићи изван суда, уз полицијско објављивање. Све док полиција само имплицира да би ослобођена особа

могла бити крива, откривање у том смислу је законито. На овај начин претпоставка невиности постала је претпоставка могуће кривице.⁹²

Парламент је почео да подрива претпоставку невиности кад је усвојен Закон о полицији 1997. године, што је полицији дало овлашћење да открије информације које нису довеле до кривичне осуде. Информације се могу односити на оне који никада нису били оптужени, на оне који никада нису били кривично гоњени или, као у случају AR, на оне који су кривично гоњени и ослобођени.

Још један од недостатака поротног суђења који је заступљен у Енглеској огледа се у томе што одлуку о томе да ли је лице криво или не за кривично дело које му се ставља на терет, доноси порота. Међутим, само уколико је порота сигурна у одговорност лица, доноси одлуку о његовој кривици. На тај начин, порота не одговара на питање да ли је доказана кривица окривљеног, већ само да ли су сигурни у његову кривицу. На тај начин, сама сигурност да је неко лице криво, без доказивања, доводи до тога да се крши претпоставка невиности и да се потенцијално осуђује невино лице. Такође, поротници не наводе разлоге за своје одлуке, те на тај начин уколико нешто погрешно схвате или из неких посебних побуда донесу одлуку о одговорности окривљеног, никада неће бити разјашњен разлог доношења такве одлуке.

Кад су у питању три новија предлога Директиве поднетих од стране Комисије, међу којима је и јачање одређених аспеката претпоставке невиности и права на присуство на суђењу, Велика Британија је задржала право да се о овом предлогу изјасни у било којој каснијој фази. Предложена директива о претпоставци невиности и право да лице буде присутно на суђењу садржи неке позитивне одредбе које се тичу заштите претпоставке невиности у изјавама јавних власти док неко лице не буде осуђено, пуна заштита права на ћутање и обавеза да предметно лице буде обавештено о овом праву, као и право да предметно лице буде присутно на суђењу или да има ново одређивање доказа ако није обавештено да је суђење у току.⁹³

У погледу слободе медија и претпоставке невиности, непоштовање суда предвиђено је као посебно кривично дело за које се може изрећи новчана казна или казна затвора до две године. Један од најпознатијих јесте случај кад је уредник листа Daily Mirror осуђен на казну од три месеца затвора и 100.000,00 фунти, јер је

---

⁹² United Kingdom Supreme Court, R (on the application of AR) v Chief Constable of Greater Manchester Police and another, app. no. UKSC 2016/0144.

⁹³ International Commission of Jurists, JUSTICE, and Netherlands Juristen Comité voor de Mensenrechten, Briefing on the European Commission Proposal for a Directive on the strengthening of certain aspects of the presumption of innocence and of the right to be present at trial in criminal proceedings, COM(2013) 821, March 2015.

окривљеног за убиство назвао „вампиром“ јавно му приписујући кривицу и за бројне друге нерасветљене злочине.⁹⁴

Временом су медији добили ширу слободу у односу на претходни период. Наиме, 1981. године донет је Закон о непоштовању суда, којим је предвиђено да кад је објављивање информација у јавном интересу, а такве информације су у вези са судским поступком који је у току, такво објављивање само по себи не представља непоштовање суда, већ једино у случају кад објављене информације представљају „озбиљну опасност да ће поступак на тај начин бити озбиљно ометен или унапред прејудициран или да ће права окривљеног бити доведена у питање“.⁹⁵ Уз помоћ наведеног акта, слобода медија је одређена прилично широко, на тај начин што чим се информације и докази изнесу на главном претресу, медији их могу објавити јавности. До ограничења долази од стране суда једино уколико то захтевају интереси правичног суђења и несметаног вођења поступка.

У Енглеској постоји могућност да се донесе решење о обустави поступка због његове „непоправљиве злоупотребе“ у случају да је публицитет у толикој мери узео маха да је доведено у питање право окривљеног на правично и непристрасно суђење.⁹⁶

У складу са претходним наводима, издвојила су се два случаја. Први је свакако случај у коме је другостепени суд поништио пресуду оптуженима за тероризам, из разлога што је „претераним и сензационалистичким извештавањем медија о предметном случају непристрасност пороте несумњиво доведена у питање“. Оптужена лица су се бранила ћутањем, што је њихово законско право, међутим пар државних званичника дало изјаве да се „само кривци бране ћутањем“.⁹⁷ Кад је у питању други случај, у новинама је објављена фотографија једног од окривљених заједно са жртвом, уз коментар да „чвршћи доказ и није потребан“.⁹⁸

Многобројна лица која су одговорна за извршење кривичних дела избегавају кривично гоњење, а нека лица чак након спроведеног поступка буду ослобођена одговорности. Међутим, ако поткопамо претпоставку невиности, многи недужни људи ће бити третирано као извршиоци иако није доказана кривица.

---

⁹⁴ Marty-Spencer, M. D.-J. R. (2002) *European Criminal Procedures*, Cambridge University Press, Cambridge, бр. 708.

⁹⁵ Contempt of Court Act 1981, 1981 Chapter 49, Strict Liability 2.

⁹⁶ Бајовић, В. (2008). Претпоставка невиности и слобода штампе; *Анали Правног факултета у Белграду*, бр. 1/2018, стр. 205.

⁹⁷ R. v McCann, Cullen and Shanahan (1991) 92 CrAppR 239.

⁹⁸ R. v Taylor and Taylor, 1994, 98 CrApR 361.

8.2. Немачка

Немачки концепт претпоставке невиности прихваћен је у њихов правни систем као резултат усвајања међународних докумената о људским правима, попут Европске конвенције о људским правима. Осим тога, Други светски рат је имао велики утицај на прихватање овог принципа.

Уставни суд је претпоставку невиности повезао са другим високим уставним концептима, попут начела кривице која представља услов за кажњавање, као и људско достојанство што је највиша вредност заштићена чланом 1. Немачког Устава. Свако се сматра невиним, док се на основу закона не докаже његова кривица. На овај начин, Немачка је указала на то да је неопходно поштовање претпоставке невиности и да ће свако непоштовање бити санкционисано.

Немци, који су започели са коришћењем максиме *"in dubio pro reo"* много пре него што су препознали и почели да штите претпоставку невиности, осмислили су бројне правне основе за ову максиму, што се приказује на следећи начин:

- (1) Максима произилази из члана 261. Законика о кривичном поступку, који предвиђа да судије о чињеницама треба да слободно процјењују доказе, неограничене правилима рангирања конкурентних врста доказа;
- (2) Максима налаже да судови, у својству судија за истрагу, испитају све релевантне ствари, укључујући питања која се не постављају ни за тужилаштво ни за одбрану ("дужност да се истраже чињенице повлачи дужност да се чињенице недвосмислено утврде");
- (3) Судски налаз о кривици мора бити поткрепљен мишљењем "у којем се износе чињенице које се сматрају доказаним";
- (4) Максима има статус обичајног права;
- (5) Максима је понављање начела да нико не треба бити кажњен ако није крив;
- (6) Последња максима је обухваћена концептом да су државе засноване на закону.⁹⁹

У Немачкој се проблематици која је везана са медијско саопштавање пришло из више угла, те је сходно томе детаљније уређено ово питање него у осталим земљама. Позитивна стране тако регулисаног медијског саопштавања јавности огледа се у томе што се водило рачуна да приликом саопштавања медији морају водити рачуна о поштовању претпоставке невиности, што се постиже управо на тај начин да се осумњичени и окривљени означавају искључиво иницијалима. Непоштовање ове

---

⁹⁹ Fletcher, P. G. (1968) Two Kinds of Legal Rules: A Comparative Study of Burden-of-Persuasion Practices in Criminal Cases, стр. 881.

обавезе и поступања без дозволе надлежног органа, представља кривично дело за које се може изрећи новчана казна или казна затвора. Радњу извршења чини само дословно објављивање документата, не и писање текстова инспирисаних њима, чиме су наводи забране у великој мери ублажени.¹⁰⁰ Осим тога, кажњиво је и неовлашћено објављивање података прикупљених током истраге. Надлежни органи су овлашћени на давање информација о току и резултатима истраге, уколико њихово објављивање не угрожава даљи ток кривичног поступка или права неког лица.

Контакти новинара и правосудних органа строго су уређени. Једино јавни тужилац или председник суда, односно лица која они овласте имају овлашћење да дају информације медијима. Ако би заменик тужиоца или судија прекршили ову забрану, те неовлашћено изнели информације о предмету, то би имало далекосежне последице кад је у питању њихова каријера. Судије немају директан контакт са медијима, већ су новинари упућени на лице које је задужено за односе с јавношћу.¹⁰¹

8.3. Француска

Француска је ратификовала Универзалну декларацију о људским правима која, како је већ наведено, садржи и одредбу која се односи управо на поштовање претпоставке невиности. На тај начин, обезбеђено је њено функционисање и заштита.

Током 2017. године настала је велика полемика око поштовања претпоставке невиности. Наиме, сходно француском законодавству, важи претпоставка да је окривљени крив за дело које му се ставља на терет, док се не докаже супротно. Француска влада је приликом давања бројних интервјуа изјавила да је претпоставка невиности у средишту француског правосудног система, заснована на принципима садржаним у Француској декларацији о људским и грађанским правима од 26. августа 1789. године.

Иако је у Француској забрањено и кажњиво објављивање информација које би прејудуцирале или утицале на одлуку суда, кажњавање новинара услед њеног кршења права реткост. Због непоштовања ове забрана, настала је чувена афера Грегори, до које је дошло 1984. године. Заправо, кад је у питању ова афера, ради се о томе да након што је седмогодишњи дечак пронађен мртав у реци, штампа је за убиство окривила рођака детета, кога је полиција позвала на информативни разговор. Револтирани отац детета је

---

¹⁰⁰ Strafgesetzbuch, члан 353 b и 353 d.

¹⁰¹ Бајовић, В. (2008). Претпоставка невиности и слобода штампе; Анали Правног факултета у Белграду, бр. 1/2018, стр. 206.

након тога убио рођака, иако осим навода штампе нису постојале никакве индиције које би указивале да је он извршио убиство детета. Осим рођака и мајка детета је била окривљена, као и неколико сродника, што је за медије представљало додатну сензацију, и изазивало огромно интересовање јавности. Убиство дечака никада није разрешено, а с обзиром на околности случаја, окривљенима је нанета ненадокнадива штета. На крају, држава је породици морала да исплати новчану компензацију због „лошег вођења поступка и злоупотребе правде“.¹⁰²

ЗАКЉУЧАК

Након детаљнијег сагледавања загарантованих права окривљеног у кривичном поступку, чињеница је да претпоставка невиности представља важну гаранцију окривљеном током читавог кривичног поступка. Осим што се окривљени ослобађа одговорности доказивања своје невиности која се претпоставља и што је терет доказивања на тужиоцу, окривљени има право да се брани ћутањем. Као резултат свега тога, обезбеђује се спровођење правичног поступка у целини, што заправо и јесте циљ претпоставке невиности.¹⁰³ Положај окривљеног је додатно олакшан чињеницом да ће се окривљени ослободити одговорности не само уколико је доказана његова невиност у кривичном поступку, већ ће се применити и правило *in dubio pro reo* уколико тужилац није успео да докаже кривицу окривљеног. Осим ове и овакве заштите, окривљени је заштићен и на тај начин што се у току читавог кривичног поступка мора водити рачуна о непристрасности судства. Наиме, поступак се може водити једино пред судом који је непристрасан и једино такав суд може донети пресуду и одлучити о кривици окривљеног.

Приликом освртања на позитивну регулативу везану за претпоставку невиности, у овом раду смо се детаљније позабавили образлагањем онога што јесте обухваћено законима Републике Србије, те су предочени недостаци и на који начин се они могу надоместити. Наиме, неопходно је извршити допуну анализиране регулативе и то из разлога њиховог међусобног неусаглашавања, почевши од тога да важећи Кривични законик има енорман недостатак у виду непрописивања непоштовања претпоставке невиности као посебно кривично дело, услед чега је изостављено Уставом загарантовано право. Такође, закони којима су предвиђене санкције за непоштовање

---

¹⁰² Lemode, M. (2002). „Justice and the media“, European Criminal Procedures (ed. M. D. Marty – J. R. Spencer), Cambridge University Press, Cambridge, бр. 708.

¹⁰³ Кнежевић, С. (2007) Заштита људских права окривљеног у кривичном поступку. Ниш: Правни факултет - Центар за публикације, стр. 83, 84.

претпоставке невиности, попут Закона о јавном информисању и медијима, углавном не садрже адекватан механизам заштите окривљеног, као ни детаљан поступак заштите (уколико је поступак заштите предвиђен). Осим тога, одређен је узак круг лица који ће бити одговорна за наношење нематеријалне штете у случају објављивања фотографија и оглашавања кривим окривљеног, што такође детаљније мора бити уређено изменама закона.

Посматрањем претпоставке невиности у упоредном праву, можемо закључити да је њено регулисање у Немачкој најприближније регулисању у нашој земљи. Наиме, Немачка је предвидела да је неопходно поштовање претпоставке невиности и свако одступање од овог правила, строго се санкционише. Оно у чему је Немачка далеко напредовала приликом регулисања у односу на Републику Србију, јесте детаљније прописивање санкција и поступка у случају кршења претпоставке невиности од стране медија. Иако је и у нашој земљи забрањено кршење претпоставке невиности од стране медија, поступак је штуро уређен и неопходне су адекватне промене. С друге стране, иако је став Француске да је, у складу са међународним документима чија је она потписница, предвиђено поштовање претпоставке невиности, услед праксе дошло се до различитих мишљења. Француска тврди да је претпоставка невиности незаобилазно право окривљеног, док постоје и присталице мишљења да у Француској заправо влада принцип претпоставке кривице, те да су права окривљеног додатно угрожена на тај начин што се окривљени може налазити у притвору дуги низ година, те да је неопходно ускладити овако строгу законску регулативу са опште прихваћеним међународним документима. Као последње, јавља се право Енглеске које представља сушту супротност праву Републике Србије, због заступљеног правог поротног суђења и примене претпоставке кривице. Мишљења смо да овакав став није у складу са људским правима и међународним документима, пре свега јер претпоставка кривице отежава положај окривљеног на тај начин што је у обавези да доказује своју невиност како би се ослободио кривице, а затим и из разлога што о кривици одлучују лаици, често без примене правних правила, већ само на основу свог слободно изнетог мишљења, што често доводи до неоснованих осуда.

Поводом међународне регулативе претпоставке невиности која је на детаљнији начин приказана у овом раду, указали смо на то да сви горенаведени међународни документи садрже одредбу о обавези поштовања претпоставке невиности, те да све дефиниције садрже исте елементе, односно обавезу поштовања невиности окривљеног пре правноснажног окончања кривичног поступка. Државе потписнице су биле у

обавези да своје национално право ускладе са важећим међународним документима, међу којима је свакако и Република Србија, што је учињено почевши од Устава преко осталих законских текстова ради заштите окривљеног.

Такође, иако медији имају слободу да преносе информације и на тај начин обавештавају јавност о кривичним поступцима који су у току, ово право није апсолутно и мора се водити рачуна да не буде прекорачено. Наиме, прописан је поступак на који начин медији добијају информације о кривичним поступцима, као и које информације се могу саопштавати јавности. Осим тога, прописане су санкције у случају непоштовања законских одредаба, као и круг одговорних лица у случају наступања штетних последица по окривљеног. Разлог ограничавања ширења информација путем медија јесте управо тај што се на тај начин, пре свега, може утицати на суд на тај начин да непристрасност изостане, те се у том случају никако не може говорити о правичном суђењу. Уколико суд пође од убеђења да је лице коме се одређено кривично дело ставља на терет криво, чак ни активно поступање окривљеног за доказивање своје невиности суд вероватно неће убедити у супротно. Одлука која буде донета од стране пристрасног суда није нити законита нити правилна, те ће се таква одлука побијати правним лековима. Осим чињенице да медији могу утицати на непристрасност судства, такође одређено извештавање може утицати на мишљење јавности о кривници окривљеног, те се притисак јавности такође може одразити на рад суда.

С обзиром на постојање бројних практичних проблема и поред теоријског утемељења и забране поступања супротно члану 6. став 2. Европске конвенције, а из разлога слободе информисања, Савет Европе је 2003. године донео Препоруку о медијској дистрибуцији информација у вези са кривичним поступцима. Као циљ ове Препоруке, посебно се наводи да је до њеног усвајања дошло како би се државама олакшало решавање сукоба који настају због међусобно супротстављених ставова из члана 6, члана 8. и члана 10. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Пракса Европског суда за људска права, која је приказана у овом раду, указује на чињеницу да постоје проблеми ширих размера. Непоштовање принципа претпоставке невиности је озбиљно, јер могу настати штетне последице по остварење права на правично суђење. Остварење принципа претпоставке невиности не само да је неопходан и неизбежан услов за гарантовање права на правично суђење, него је и основно средство којим се постиже поверење у принципе владавине права. Неопходно је да сви учесници у кривичном поступку предузимају мере предострожности, како се

не би давала мишљења или остављали утисци о кривици окривљеног пре доношења правноснажне пресуде.

Разматрајући случајеве Европског суда како појединачно, тако и као једну целину, који се тичу питања да ли само објављивање фотографија окривљеног у штампи доводи до повреде претпоставке невиности, можемо закључити да само објављивање фотографија у новинама Суд није ценио као повреду члана 6. став 2. Конвенције, већ да је узимао у обзир многе факторе (као што је нпр. реакција јавности, али и државних органа на текстове у штампи, а затим и њихово поступање приликом вођења поступка и доношења одлуке, начин на који су новинари обавештавали јавност о поступцима који су у току, које су формулације користили итд.) ради доношења такве одлуке. Ово између осталог из разлога што сам Суд мора направити баланс интереса како између права апликанта и права државе, тако и између члана 6. став 2. Конвенције и члана 10. Конвенције. Из тог разлога, управо је широка судска пракса где је Суд утврдио да права апликанта нису повређена уколико су неки подаци били доступни јавност, јер се слобода изражавања не може у потпуности ограничити на штету медија.

Кад разматрамо захтеве апликаната који се односе на утврђивање друге врсте одговорности на основу истих чињеница, пре правноснажност окончања кривичног поступка којим се апликант оглашава кривим или након правноснажног ослобођења кривичне одговорности, можемо закључити следеће. Овакво поступање не доводи нужно до повреде претпоставке невиности, јер сама чињеница да је једно лице ослобођено кривичне оптужбе не значи да неће на основу истих чињеница бити одлучено да не постоји нпр. дисциплинска одговорност, јер се приликом доношења овако различитих одлука користе исти докази, али се узимају у разматрање други параметри управо из разлога што се ради о различитим видовима одговорности. Један од примера који иду у прилог оваквој твдњи јесте случај где лице приликом управљања моторним возило у неалкохолисаном стању може услед саобраћајне несреће бити обавезано на накнаду материјалне штете, али то не значи да ће бити и кривично одговорно.

Кад је у питању формулација у судским одлукама, Европски суд за људска права је чврстог становишта да судови, као и јавност, морају увек поштовати претпоставку невиности предметног лица, те да је коришћење израза који на било који начин указују на пристрасност суда недопуштен. Такође, приликом доношења своје одлуке, првостепени суд мора посебну пажњу посветити терминологији и изразима које користи из простог разлога што може створити предрасуде, те сама другостепена

инстанца може постати пристрасна и пре коначног пресуђења, што свакако неће бити повољно за лице коме се суди. Оваква недопуштена поступања националних судова нису ретка, те је број представки који пристижу Европском суду све већи, како би апликанти на што бољи начин обезбедили своја загарантована права.

Иако претпоставка невиности представља процесну гаранцију окривљеном, која се временом уводила, мењала и развијала, није од великог значаја њена законска прокламација, уколико се не обезбеди њено поштовање. Неопходно је пробудити свест о проблему са којим се суочавамо на свакодневном нивоу, а то је окарактерисање људи кривим пре него што се на основу закона утврди њихова кривица. Потребно је у што већој мери смањити кршење Уставом и законом загарантованих права, ради правичног вођења поступка и пресуђења у складу са законом.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. Campbell, L. (2013) Criminal Labels, the European Convention on Human Rights and the Presumption of Innocence, *The Modern Law Review*, бр. 4;
2. Fletcher, P. G. (1968) Two Kinds of Legal Rules: A Comparative Study of Burden-of-Persuasion Practices in Criminal Cases;
3. International Commission of Jurists, JUSTICE, and Netherlands Juristen Comité voor de Mensenrechten, Briefing on the European Commission Proposal for a Directive on the strengthening of certain aspects of the presumption of innocence and of the right to be present at trial in criminal proceedings, COM(2013) 821, March 2015;
4. Lemonade, M. (2002) Justice and the media, *European Criminal Procedures* (ed. M. D. Marty - J. R. Spencer), Cambridge University Press, Cambridge, бр. 708;
5. Marty-Spencer, J. R-M. D. (2002), *European Criminal Procedures*, Cambridge University Press, Cambridge, 708;
6. Бајовић, В. (2008). Претпоставка невиности и слобода штампе; *Анали Правног факултета у Белграду*, бр. 1/2018;
7. Бељански, С. (2001) Међународни правни стандарди о кривичном поступку. Београд: Београдски центар за људска права;
8. Бркић, С. (2012) Терет доказивања у кривичном и парничном поступку, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2012;
9. Бугарски, Т. (2017) Претпоставка невиности (садржина, обим и дејство у кривичном поступку), *Анали Правног факултета у Новом Саду*;
10. Водинелић, В. (1968) О правној природи пресумпције невиности. *Зборник правног факултета у Сплиту*, бр. 6/1968;
11. Врховни касациони суд, Основна начела кривичног поступка (са посебним освртом на новине);
12. Димитријевић-Пауновоић, В-М. (1997) *Људска права*, Београдски центар за људска права, Београд;
13. Ђурђић, В. (2007) Значење и обим примене претпоставке невиности у кривичном поступку. *Билтен судске праксе Округног суда у Нишу*, Београд, бр. 25;
14. Илић, И. (2012). Претпоставка невиности окривљеног и право на јавно информисање; *Анали Правног факултета у Нишу*, бр. 61;

15. Јанковић, С. (2016) Начело "*In dubio pro reo*" у судској пракси, билтен број 8/2016, стр. 18,19, ISSN 2217-3609;
16. Јекић-Данић, З-Р. (2004) Кривично процесно право, Београд;
17. Клеут-Мишљеновић, Ј-У. (2016) Заштита приватности и претпоставке невиности у медијима; Партнери за демократске промене;
18. Кнежевић, С. (2007) Заштита људских права окривљеног у кривичном поступку. Ниш: Правни факултет - Центар за публикације;
19. Лазин, Ђ. (1981) Садржина и правна природа претпоставке невиности. Анали бр. 5-6;
20. Лукић, Р. (1976) Теорија државе и права;
21. Ристивојевић-Самарцић, Б-С. (2017) Закон о спречавању насиља у проодици - критички осврт из угла кривичног права, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 4/2017;
22. Тинтор, Ј. (2015) Кључни недостаци Законика о кривичном поступку, Адвокатска комора Србије.
23. Часопис удружења судијских и тужилачких помоћника Србије, бр. 3/2017;

ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ

1. *Alkasi v Turkey*, app. no. 21107/07;
2. *Allen De Ribemont v France*, app. no. 15175/89;
3. *Allen v the United Kingdom*, app. no. 25424/09;
4. *Axel Springer AG v Germany*, app. no. 39954/08;
5. *Buscemi v Italy*, app. no. 29569/95;
6. *Butkevicius v Lithuania*, app. no. 48297/99;
7. *Celik (Bozkurt) v Turkey*, app. no. 34388/05;
8. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2012/C 326/02);
9. Contempt of Court Act 1981, 1981 Chapter 49, Strict liability 2);
10. Directive of the European Parliament and of the Council of the strengthening of certain aspects of the presumption of innocence and of the right to be present at the trial in criminal proceedings;
11. *Du Roy and Malarie v France*, app. no. 34000/96;
12. *Dupuis and others v France*, app. no. 1914/02;
13. *El Kaada v Germany*, app. no. 2130/10;
14. *Erkol v Turkey*, app. no. 50172/06;

15. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-63-2015-INIT/en/pdf>;
16. <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/11/04-presumption-of-innocence/>;
17. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) HUDOC, case/law database of the European Court of Human Rights, Council of Europe;
18. <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/010617/010617-vest5.html>.
19. <https://www.pravniportal.com/pritvor-pretpostavka-nevinosti-ili-krivice/>;
20. John Murray v the United Kingdom, app. no. 18731/91;
21. Karakaş and Yeşilirmak v Turkey, app. no. 43925/98;
22. Kemal Coscun v Turkey, app. no. 45028/07;
23. Konstas v Greece, app. no. 53466/07;
24. Krivolapov v Ukraine, app. no. 5406/07;
25. Kyprianou v Cyprus, app. no. 73797/01;
26. Lahteenmaki v Estonia, app. no. 53172/10;
27. Lamanna v Austria, app. no. 28923/95;
28. Lavents v Latvia, app. no. 58442/00;
29. Lundkvist v Sweden, app. no. 48518/99;
30. Lutz v Germany, app. no. 9921/17;
31. Matijasevic v Serbia, app. no. 23037/04;
32. Minelli v Switzerland, app. no. 8660/79;
33. Morice v France, app. no. 29369/10
34. Moullet v France, app. no. 27521/04;
35. N.A. v Norway, app. no. 27473/11;
36. News Verlags GmbH & Co.KG v Austria, app. no. 31457/96;
37. ORR v Norway, app. no. 31283/04;
38. Paulikas v Lithuania, app. no. 57435/09;
39. Pedersen and Baadsgaard v Denmark, app. no. 49017/99;
40. R v McCann, Cullen and Shanahan (1991) 92 CrAppR 239;
41. R v Taylor and Taylor, 1994, 98 CrApR 361;
42. Ramkovski v the former Yugoslav Republic of Macedonia, app. no. 33566/11;
43. Reeves v Norway, app. no. 4248/02;
44. Ruzhnikov v Russia, app. no. 2223/14;
45. Seven v Turkey, app. no. 60392/08;

46. Strafgesetzbuch, члан 353б и 353д;
47. Telfner v Austria, app. no. 33501/96;
48. Teodor v Romania, app. no. 46878/06;
49. Turyey v Russia, app. no. 20758/04;
50. United Kingdom Supreme Court, R (on the applicant of AR) v Chief Constable of Greater Manchester Police and another, app. no. UKSC 2016/0144;
51. Urat v Turkey, app. no. 53561/09 and 13952/11;
52. Vanjak v Croatia, app. no. 29889/04;
53. Vella v Malta, app. no. 69122/10;
54. Von Hannover v Germany (No. 2), app. no. 40600/08 and 60614/08;
55. Vulakh and others v Russia, app. no. 33468/03;
56. Worm v Austria, app. no. 22714/93;
57. Y.B. and others v Turkey, app. no. 48173/99 and 48319/99;
58. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Рим, 4. новембар 1950;
59. Закон о јавном информисању и медијима ("Сл. гласник РС" бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 - аутентично тумачење);
60. Закон о облигационим односима ("Сл. лист СФРЈ" бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, "Сл. лист СРЈ" бр. 31/93 и "Сл. лист СЦГ" бр. 1/2013 - Уставна повеља);
61. Закон о потврђивању римског статута међународног кривичног суда ("Сл. лист СРЈ - Међународни уговори" бр. 5/2001);
62. Закон о спречавању насиља у породици („Сл. гласник РС“ бр. 94/2016);
63. Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014);
64. Кодекс новинара Србије;
65. Кривични законик („Сл. гласник РС“ бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016);
66. Међународни пакт о грађанским и политичким правима; 23. март 1976. године;
67. Општа декларација о људским правима; усвојена и проглашена од стране Генералне скупштине УН Резолуцијом 217 А (III) од 10. децембра 1948. године;
68. Повеља о темељним правима Европске уније (2010/С 326/02);
69. Правилник о заштити људских права у области пружања медијских услуга;
70. Устав Републике Србије ("Сл. гласник РС" бр. 98/2006);

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Право окривљеног да се сматра невиним док се његова кривица не докаже правноснажном судском одлуком представља једну од основних уставних и међународноправних гаранција положаја окривљеног у кривичном поступку. Ово и овако дефинисано право окривљеног обавезује сва друга лица да поштују претпоставку невиности, те да својим изјавама које су везане за кривични поступак који је у току не вређају друга правила поступка, права окривљеног и оштећеног, као и начело судске независности. Свако понашање које је у супротности са овим, кажњиво је законом и тежи се све већим санкцијама. Слобода медија на саопштавање актуелних података, као и право грађана да буду обавештени, представљају значајне цивилизацијске тековине, прокламоване Уставом Републике Србије, бројним законима, али и многобројним међународним документима.

Циљ овог мастер рада јесте указивање на бројне проблеме и начине уз помоћ којих се могу ускладити контрадикторни захтеви за поштовање претпоставке невиности и судске независности с једне стране и слобода медија и права грађана на обавештеност, с друге стране. Осим наведеног, у овом раду посвећена је пажња регулативи ове области у праву Србије, као и у правним системима других европских држава. Такође, као посебно битно, издвојила се пракса Европског суда за људска права, искристалисани ставови Европског суда о појединим питањима, критеријуми, као и права лица која се у сваком тренутку морају поштовати.

Упоредно-правним приказом уочавају се како сличности, тако и разлике између Републике Србије и других европских земаља, па тако можемо уочити да иако је бројним међународним документима прописана претпоставка невиности, као и обавеза на њено поштовање од стране свих лица и током читавог кривичног поступка, све до правноснажности пресуде, ипак се уочавају пропусти одређених земаља у поштовању овог захтева. Наиме, реч је управо о томе, да многе земље, иако су формално прихватиле претпоставку невиности и исту инкорпорисале у своје домаће право, до кршења наведеног права окривљеног често долази, па се тако уместо претпоставке невиности јавља заправо претпоставка кривице окривљеног. Овакво правило је у суштој супротности међународним документима, који иако имају неке разлике приликом прописивања претпоставке невиности, садрже идентичне елементе који указују управо на то да се невиност окривљеног претпоставља до правноснажног окончања кривичног поступка, као и да је терет доказивања на тужиоцу.

Иако се тежи да се с једне стране омогући што већа слобода медија приликом извештавања јавности о кривичним поступцима који су у току, с друге стране се јавља захтев за поштовањем основних права окривљених, те прописивање санкција у случају противправног поступања медија. На овај начин, обезбеђује се баланс интереса сваке стране, како стране која преноси информације, тако и стране која је заинтересована да прими пренету информацију, а пре свега се штити окривљени. Ово је значајно јер неоправдана употреба слободe медија може довести до кршења загарантованих људских права, чију заштиту нужно и ваљаноморомo обезбедити у свим аспектима живота и друштва, а нарочито у савременом системукривичног поступка.

Кључне речи: претпоставка невиности, окривљени, људска права, кривични поступак.

SUMMARY AND KEY WORDS

The right of the accused person to be considered innocent until his guilt is proven by a final court decision is one of the basic constitutional and international legal guarantees of the position of the defendant in the criminal proceedings. This defined right of the accused person obliges all other persons to respect the presumption of innocence and that the statements of all persons related to the ongoing criminal proceedings cannot offend other rules of procedure, the rights of the defendant and the injured party, as well as the principle of judicial independence. Any behavior that is contrary to this rule is punishable by the law and is tackled by increasing sanctions.

The main objective of this master thesis is to point out numerous problems and ways in which the contradictory requirements for respecting the presumption of innocence and judicial independence on the one hand and the freedom of the media and citizens' rights to information can be harmonized, on the other hand. In addition to this, this master thesis are focused on the regulation of presumption of innocence in the law of Serbia, as well as in the legal systems of other European countries. Also, as a matter of particular relevance is the case law of the European Court of Human Rights, the strong attitudes of the European Court on certain issues, the criteria, as well as the rights of persons who have to be respected at all times.

Comparative legal representation reveals both the similarities and the differences between the law of Republic of Serbia and the law of other European countries, so we can notice that although numerous international documents prescribe the presumption of innocence, as well as the obligation to respect it by all persons throughout the entire criminal procedure, up to the validity of the verdict, however, the failures of certain countries to respect this requirement are observed. Namely, the fact is that many countries, even though they formally accepted the presumption of innocence and incorporated it into their domestic law, often come to the violation of the stated right of the defendant, so instead of the presumption of innocence, the assumption of the guilt of the accused person actually arises. By applying the guilty assumption, it follows from the assumption that the person to whom the criminal offense is charged is guilty, and if the defendant claims otherwise he is obliged to prove his innocence. Such rule is in contradiction to international documents - although they have some differences in prescribing the presumption of innocence, international documents contain identical elements that indicate precisely that the innocence of the defendant is

presumed to have been completed by the lawful conclusion of the criminal proceedings, and that the burden of proof is on the prosecutor.

The freedom of the media to share the facts about active criminal proceedings, as well as the right of citizens to be informed, are important civilizations, proclaimed by the Constitution of the Republic of Serbia, numerous laws, as well as numerous international documents. Although it seeks, on the one hand, to provide as much media freedom as possible when reporting to the public on ongoing criminal proceedings, on the other hand there is a demand to respect the basic rights of suspects, and the prescription of sanctions in case of unlawful conduct of the media. In this way the interest of transferring party and interest of the parties interested in receiving the information transmitted is ensured and the most important is that the defendant is protected. This is important because unjustified use of media freedom can lead to violations of guaranteed human rights, whose protection must necessarily and properly be ensured in all aspects of life and society and especially in the modern system of criminal proceedings.

Key words: presumption of innocence, defendant, human rights, criminal proceeding.

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Кандидаткиња Драгана Миловановић рођена је 18. маја 1994. године у Прокупљу. Завршила је основну школу "Душан Радовић" у Нишу и средњу школу Гимназију "Светозар Марковић" у Нишу, природно-математички смер. Уписала је Правни факултет Универзитета у Нишу 2013/2014 године, а дипломирала је 2018/2019 године са просечном оценом 8,88. Школске 2018/2019 године уписала је мастер студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, општи смер, определила се за ужу кривичноправно научну област и успешно је положила све испите са просечном оценом 10,00.

Током студирања учествовала је на следећим студентским такмичењима: симулацији суђења у оквиру пројекта "Подизање капацитета адвокатуре за поступање у кривичним поступцима" на којем је са својим тимом освојила прво место; регионалном такмичењу у симулацији поступка за заштиту људских права пред Европским судом за људска права, у организацији Civil Right Defenders у Тирани, 2016/2017 године, на којем је са својим тимом освојила прво место; са својим тимом освојила је друго место на петом Транс-Европском финалу пред Европским судом за људска права, при чему је ово такмичење било одржано у Стразбуру 10. новембра 2017. године; са својим тимом освојила је треће место на европском такмичењу у симулацији поступка пред Европским судом за људска права које је било одржано јануара месеца 2017. године у Варшави, у организацији ELSA; са својим тимом освојила је треће место на европском такмичењу у симулацији поступка пред Европским судом за људска права које је било одржано децембра месеца 2017. године у Москви. Била је учесница "Мобилне правне клинике" на Правном факултету Универзитета у Нишу 2016/2017 године. Била је учесника "Златиборске школе позитивног права" 2016. године.

У току студирања обављала је двонедељну праксу у адвокатској канцеларији Дејан Тирић. Од априла 2019. године ради као адвокатски приправник - волонтер у адвокатској канцеларији у Нишу.